

Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kod preduzetnika i pravnih lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga i faktoring društva od 22.03.2022. godine

Zakon o sprečavanju pranja novca

član 6

Smernicama se uređuje način na koji obveznik izrađuje analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, postupak po kome utvrđuje da li je stranka ili stvarni vlasnik stranke funkcioner, postupak po kome utvrđuje da li je stranka ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ošor pravno lice, kao i način primene drugih odredaba propisa kojima se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

"Na osnovu člana 6. stav 1. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020 - dalje: Zakon), člana 38. stav 1. Zakona i člana 114. Zakona, a u vezi sa članom 105. stav 1. Zakona, vršilac dužnosti direktora Uprave za sprečavanje pranja novca donosi

SMERNICE ZA PROCENU RIZIKA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA KOD PREDUZETNIKA I PRAVNIH LICA KOJA SE BAVE PRUŽANJEM RAČUNOVODSTVENIH USLUGA I FAKTORING DRUŠTAVA

Ovim smernicama uređuje se način na koji obveznik nad kojim Uprava za sprečavanje pranja novca (dalje: Uprava) vrši nadzor izrađuje analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, postupak po kome utvrđuje da li je stranka ili stvarni vlasnik stranke funkcioner, postupak po kome utvrđuje da li je stranka ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ošor pravno lice, kao i način primene drugih odredaba propisa kojima se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Obveznikom nad kojim Uprava za sprečavanje pranja novca vrši nadzor (dalje: obveznik) smatra se pravno lice, odnosno preduzetnik koji se bavi pružanjem računovodstvenih usluga i faktoring društvo.

Cilj Smernica jeste da definiše osnove i/ili pretpostavke na osnovu kojih bi obveznik trebalo da sprovodi procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u odnosu na svoje poslovanje, kao i način sprovođenja procene/analize rizika na pojedinačnom slučaju - tj. na nivou lica sa kojim se uspostavlja poslovni odnos (stranka, saradnik, ugovorna strana i dr.), a radi jedinstvene primene odredaba Zakona i uspostavljanja delotvornog sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika.

Smernicama se želi podići svest obveznika o njihovoj ulozi i mestu u sistemu za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, kao i istaći važnost primene svih zakonskih i podzakonskih propisa iz ove oblasti, jer se samo na taj način efikasno može suprotstaviti pranju novca i finansiranju terorizma.

Opšti deo ovih smernica primenjuju preduzetnici i pravna lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga i faktoring društva, dok poseban deo ovih smernica primenjuje onaj obveznik na koji se taj deo odnosi, imajući u vidu specifične okolnosti u vezi sa rizicima koji se odnose samo na tog obveznika.

Opšti deo

Pranje novca i finansiranje terorizma - pojam

Pranje novca i finansiranje terorizma su globalna pitanja koja se mogu negativno odraziti na ekonomsku, političku, bezbednosnu i socijalnu strukturu države. Posledice pranja novca i finansiranja terorizma podrivaju stabilnost, transparentnost i efikasnost finansijskog sistema države, izazivaju ekonomske poremećaje i nestabilnost i nanose štetu ugledu zemlje i ugrožavaju nacionalnu bezbednost. Rizici od pranja novca i finansiranja terorizma nastaju i usled propusta u primeni propisa gde obveznik može u znatnoj meri biti izložen riziku i od narušavanja sopstvenog ugleda i reputacije u slučaju izricanja kazne nadzornog organa.

Kada je reč o pranju novca, početna imovina uvek proističe iz nezakonitih aktivnosti, dok u slučaju finansiranja terorizma izvori mogu biti zakoniti i nezakoniti. Ipak, glavni cilj lica koja se bave finansiranjem terorizma ne mora biti nužno prikrivanje izvora novčanih sredstava, već prikrivanje prirode finansirane aktivnosti. Kada lica žele da ulože novac iz zakonitih aktivnosti u finansiranje terorističke aktivnosti sredstva je teže otkriti i pratiti budući da su transakcije u manjim iznosima.

Efikasan sistem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma podrazumeva analizu rizika od pranja novca i analizu rizika od finansiranja terorizma.

Pranje novca - definicija i faze

Pranje novca je proces prikrivanja nezakonitog porekla novca ili imovine stečene kriminalom.

Pranjem novca, u smislu Zakona, smatra se: konverzija ili prenos imovine stečene izvršenjem krivičnog dela; prikrivanje ili netačno prikazivanje prave prirode, porekla, mesta nalaženja, kretanja, raspolaganja, vlasništva ili prava u vezi sa imovinom koja je stečena izvršenjem krivičnog dela; sticanje, držanje ili korišćenje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela. Pranjem novca, u smislu Zakona, smatraju se i navedene aktivnosti izvršene izvan teritorije Republike Srbije.

Kada je imovinska korist stečena izvršenjem krivičnog dela, izvršilac traži način da novac koristi tako da ne privlači pažnju nadležnih organa. Stoga vrši niz transakcija koje služe da novac prikažu kao zakonito stečen. Pranje novca ima tri osnovne faze:

1. Prva faza: faza "ulaganja" je prekidanje direktne veze između novca i nezakonite aktivnosti kojom je on stečen. U njoj se nezakonito stečeni novac uvodi u finansijski sistem. Novac se uplaćuje na bankarske račune, najčešće u vidu neke zakonite aktivnosti u kojoj se plaćanje vrši u gotovom novcu. Jedan od načina je osnivanje fiktivnog privrednog društva koje nema poslovnih aktivnosti, već služi isključivo za polaganje "prljavog" novca ili usitnjavanje velikih suma novca, a potom njegovo polaganje na račune u iznosima koji nisu sumnjivi i nisu predmet prijavljivanja nadležnim organima.

2. Druga faza: faza "raslojavanja" ili "prikrivanja". Nakon što je novac ušao u legalni finansijski sistem, prebacuje se sa računa na koji je položen na druge račune privrednih društava sa ciljem da se prikaže neka fiktivna poslovna aktivnost ili da se obavi neki legalan posao (trgovina ili usluga) sa privrednim društvima koja legalno posluju. Glavni cilj tih transakcija je prikrivanje veze između novca i kriminalne aktivnosti od koje potiče.

3. Treća faza: faza "integracije", u kojoj se "prljav" novac javlja kao novac koji potiče od dozvoljene delatnosti. Čest metod integracije "prljavog" novca u legalne finansijske tokove je

kupovina nekretnina ili kupovina kontrolnih paketa akcija akcionarskih društava, što predstavlja primer koncentracije "priljavog" kapitala velikih razmera, a to i jeste cilj "perača" novca. Integracija se koncentriše na tržišne vrednosti tj. na ono što se može kupovati i prodavati. Davanje u zakup nekretnina je zakonito, a prihod od zakupnine nije sumnjiv. Novac se često investira i u privredna društva sa poslovnim teškoćama, koja nakon toga nastavljaju uspešno da rade, a rezultati poslovanja predstavljaju zakonite prihode. Kada novac dođe u ovu fazu, vrlo je teško otkriti njegovo nezakonito poreklo.

Nezakonito sticanje imovine je glavni, ako ne i jedini, motiv organizovanog vršenja krivičnih dela. Da bi se uživalo u koristi stečenoj kriminalom, mora se lažno prikazati da je ta imovina zakonita.

Finansiranje terorizma - definicija i faze

Finansiranjem terorizma, u smislu Zakona, smatra se obezbeđivanje ili prikupljanje imovine ili pokušaj njenog obezbeđivanja ili prikupljanja, u nameri da se koristi ili sa znanjem da može biti korišćena, u celosti ili delimično:

- 1) za izvršenje terorističkog akta;
- 2) od strane terorista;
- 3) od strane terorističkih organizacija.

Pod finansiranjem terorizma smatra se i podstrekavanje i pomaganje u obezbeđivanju i prikupljanju imovine, bez obzira da li je teroristički akt izvršen i da li je imovina korišćena za izvršenje terorističkog akta, pri čemu osnovni cilj ne mora nužno biti prikrivanje izvora finansijskih sredstava, već da se prikrije priroda aktivnosti za čije su finansiranje ta novčana sredstva namenjena.

Postoje četiri faze u postupku finansiranja terorizma:

- 1. prikupljanje novčanih sredstava iz zakonitog poslovanja ili iz kriminalnih aktivnosti** (npr. donacije, trgovina narkoticima, iznude, pronevere i dr.);
- 2. držanje, odnosno čuvanje prikupljenih novčanih sredstava** (na računima direktno ili na računima posrednika);
- 3. prenos prikupljenih novčanih sredstava teroristima** da bi se novac iskoristio za terorističko delovanje (putem sistema za prenos novca i bankarskog sistema ili neformalnim načinima prenosa);
- 4. korišćenje novčanih sredstava za kupovinu eksploziva, oružja, opreme**, finansiranje kampova za obuku, propagandu, političku podršku, pružanje utočišta i sl.

Procena rizika

Procena rizika se vrši:

- na nivou države (nacionalna procena rizika);
- na nivou obveznika;

- na nivou poslovnog odnosa (stranke).

Procenu rizika na nivou države (nacionalnu procenu rizika) obveznici su shodno članu 6. Zakona dužni da uzmu u obzir prilikom izrade analize rizika na nivou obveznika, odnosno analize rizika u odnosu na svoje celokupno poslovanje (tzv. samoprocene rizika), kao i prilikom izrade analize rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke).

Naime, prilikom izrade analize rizika na nivou obveznika, odnosno u odnosu na svoje celokupno poslovanje, obveznik je dužan da uzme u obzir stepen pretnje i sektorsku ranjivost onog sektora kojem obveznik pripada prema rezultatima nacionalne procene rizika, kao i da, u slučaju da je stranka takođe obveznik Zakona, prilikom izrade analize rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke) uzme u obzir stepen pretnje i sektorsku ranjivost onog sektora kojem stranka pripada. Posebno, prilikom izrade analize rizika na nivou obveznika, obveznik je dužan da uzme u obzir i rizičnost forme procenjenu nacionalnom procenom rizika, a u kojoj je obveznik organizovan, a prilikom analize rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke) obveznik je dužan da uzme u obzir rizičnost forme procenjenu nacionalnom procenom rizika, a u kojoj je stranka organizovana, i to nezavisno od toga da li je stranka obveznik Zakona.

Pored navedenog, shodno članu 6. Zakona analiza rizika mora biti izrađena i u skladu sa Zakonom i u skladu smernicama nadzornog organa.

Naime, ukoliko je stranka po samom Zakonu visokorizična (npr. ako je stranka ili stvarni vlasnik stranke funkcioner ili je pravno lice koje je ili u čijoj je vlasničkoj strukturi ošor pravno lice ili stranka nije fizički prisutna prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa), obveznik je dužan da takvu stranku svrsta u visok stepen rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i da u odnosu na nju primenjuje pojačane radnje i mere. Dakle, prilikom izrade analize rizika, takva stranka se po samom Zakonu mora svrstati u visok stepen rizika.

Takođe, prilikom izrade analize rizika obveznik je dužan da analizu rizika izvrši u skladu sa smernicama nadzornog organa, odnosno dužan je da prilikom samoprocene rizika uzme u obzir kriterijume za analizu rizika na nivou obveznika koji su definisani ovim smernicama, a prilikom analize rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke) obveznik je dužan da uzme u obzir kriterijume za analizu rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke), odnosno da izvrši procenu geografskog rizika, rizika stranke, rizika usluge, a faktoring društva i procenu rizika transakcije, a čiji su kriterijumi definisani u posebnom delu ovih smernica.

Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nivou države (nacionalna procena rizika)

Država je u obavezi da izradi procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nacionalnom nivou i da definiše mere i aktivnosti koje je potrebno sprovesti kako bi se prepoznati rizici ublažili. Rezultati procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma pružaju neophodne informacije obveznicima i služe im kao polazna, ali i obavezna osnova u procenama rizika koje će obveznik sam sprovesti na nivou institucije.

Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nacionalnom nivou ukazuje koji sektori i postupanja u sistemu jedne države nose potencijalno viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, a koji niži, kako bi država mogla adekvatno da odgovori na utvrđene rizike, kroz niz mera i aktivnosti i da u skladu sa procenjenim rizicima donese adekvatne odluke o alokaciji resursa, sa namerom da se više napora i resursa usmeri ka visokorizičnim oblastima.

U Republici Srbiji, nacionalna procena rizika je usvojena u septembru 2021. godine².

Za potrebe izrade nacionalne procene rizika, sprovedene 2021. godine, podaci su prikupljeni za period od 1.1.2018. godine do 31.12.2020. godine i ista je izvršena kroz tematski podeljene celine:

- 1) Nacionalna procena rizika od pranja novca (izvršena po metodologiji Svetske banke);
- 2) Procena rizika od finansiranja terorizma i procena rizika sektora neprofitnih organizacija (izvršena po metodologiji Svetske banke);
- 3) Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u sektoru digitalne imovine (izvršena po metodologiji Saveta Evrope);
- 4) Procena rizika od finansiranja širenja oružja za masovno uništenje (izvršena po metodologiji RUSI Instituta za odbrambene i bezbednosne studije (RUSI), odnosno korišćen je Vodič za sprovođenje nacionalne procene rizika od finansiranja proliferacije, uz učešće i konsultacije eksperata iz SAD i EU).

Novina u ovom ciklusu nacionalne procene rizika je da je Republika Srbija po prvi put sprovela i procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u sektoru digitalne imovine i procenu rizika od finansiranja širenja oružja za masovno uništenje.

Pojam rizika, procene rizika, pretnje, ranjivosti i posledice

- **Rizik je** funkcija tri faktora: pretnje, ranjivosti i posledice.

- **Procena rizika je** proizvod ili proces do koga se dolazi, odnosno koji se vrši na osnovu metodologije kojom se nastoje utvrditi, analizirati i razumeti rizici od pranja novca i finansiranja terorizma i predstavlja prvi korak ka njihovom ublažavanju. U idealnom slučaju, procena rizika sadrži ocene o pretnjama, ranjivostima (slabostima) i posledicama.

- **Pretnja** je lice ili grupa lica, predmet ili aktivnost koji imaju potencijal da nanesu štetu, na primer, državi, društvu, ekonomiji itd. U kontekstu pranja novca i finansiranja terorizma, to podrazumeva lica koja se bave kriminalnom delatnošću, terorističke grupe i njihove pomagače, sredstva i imovinu u najširem obliku kojima raspolažu, kao i prethodne, tekuće i buduće aktivnosti pranja novca i finansiranja terorizma.

- **Pojam ranjivosti** ili slabosti koji se koristi u proceni rizika, odnosi se na delove sistema preko kojih se pretnja može ostvariti ili koji mogu doprineti ili omogućiti vršenje aktivnosti koje neka pretnja podrazumeva, odnosno niz mehanizama koji mogu da budu odvrćajući za ostvarivanje pretnje.

- **Posledica** se odnosi na uticaj ili štetu koju pranje novca ili finansiranje terorizma mogu prouzrokovati i podrazumeva efekat koji prethodno krivično delo i teroristička aktivnost mogu imati na finansijske sisteme i institucije, kao i na ekonomiju i društvo uopšte. Posledice pranja novca ili finansiranja terorizma mogu biti kratkoročne ili dugoročne i odražavaju se na stanovništvo, specifične zajednice, poslovno okruženje, nacionalne ili međunarodne interese, kao i na reputaciju i atraktivnost finansijskog sektora u državi.

Kada govorimo o proceni rizika potrebno je imati u vidu da procena obuhvata inherentni rizik i rezidualni rizik. Inherentni rizik podrazumeva rezultat pretnji i ranjivosti koje su specifične za određeni sektor. Na taj nivo rizika utiču različiti činioci, a pre svega kvalitet i efektivnost mera za prevenciju i represiju koje primenjuju nadležni organi. Ovi činioci mogu da umanje nivo rizika, ukoliko postoji dosledno i delotvorno sprovođenje zakona, razvijen nadzor, adekvatni

kapacitet itd, što u konačnom rezultira nižim rezidualnim rizikom. Na niži rezidualni rizik posmatrano iz ugla npr. obveznika, može uticati niz kontrolnih mehanizama koji doprinose smanjenju rizika određenog proizvoda, usluge, poslovne prakse ili načina pružanja određenog proizvoda ili usluge.

Rezultati nacionalne procene rizika iz 2021. godine

1) **Nacionalna procena rizika od pranja novca** - procena pretnji od pranja novca, ranjivost od pranja novca na nacionalnom nivou i deo koji se odnosi na sektorsku ranjivost.

Ova procena je rezultat procene pretnji od pranja novca i nacionalne ranjivosti od pranja novca.

Na osnovu analize predikatnih krivičnih dela, pregleda pretnji po sektorima i prekograničnih pretnji **sveukupna procena pretnji od pranja novca je srednja** sa tendencijom **bez promene**.

Nacionalna ranjivost od pranja novca je procenjena kao **srednja** na osnovu analize sposobnosti države da se odbrani od pranja novca i analize sektorske ranjivosti.

Analiza koja je izvršena radi ostvarivanja gore navedenog cilja za Republiku Srbiju pokazala je da je **sveobuhvatni rizik od pranja novca srednji**.

Procena pretnji od pranja novca

Prikupljeni, obrađeni i analizirani podaci sa ciljem utvrđivanja učestalosti predikatnih krivičnih dela ukazuju da su, izuzimajući imovinska krivična dela, i dalje najprisutnija krivična dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246. KZ³, poreska krivična dela, zloupotreba položaja odgovornog lica iz člana 227. KZ i krivično delo zloupotreba službenog položaja iz člana 359. KZ i krivična dela protiv pravnog saobraćaja i to falsifikovanje isprave iz člana 355. KZ i falsifikovanje službene isprave iz člana 357. KZ.

Prilikom izrade nacionalne procene rizika iz 2021. godine sačinjena je lista od 115 krivičnih dela koja mogu biti identifikovana kao predikatna krivična dela tj. krivična dela koja prethode pranju novca i čijim se izvršenjem stiče, posredno ili neposredno, protivpravna imovinska korist - nezakonita imovina koja nakon toga može biti predmet pranja novca, bez obzira da li je povodom tih krivičnih dela pokrenut postupak i za pranje novca.

Predikatna krivična dela koja se svrstavaju u red **visokog stepena pretnje** od pranja novca su: zloupotreba položaja odgovornog lica, poreska krivična dela, neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, zloupotreba službenog položaja, nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi i krivična dela organizovanih kriminalnih grupa.

Predikatna krivična dela **srednjeg stepena pretnje** od pranja novca su prevara, krivična dela falsifikovanja (isprave i službene isprave), trgovina ljudima, posredovanje u vršenju prostitucije, nedozvoljena trgovina i nedozvoljeno skladištenje robe.

Krivična dela **niskog stepena pretnje** od pranja novca su ostala krivična dela. Sva ostala krivična dela su označena kao dela niskog stepena pretnje za pranje novca jer izvršioci takvih krivičnih dela ne pokušavaju da nezakonito stečenu imovinu "operu", prikrivanjem njenog nezakonitog porekla, već po pravilu troše za uobičajene svakodnevne potrebe.

Rastuću pretnju u pogledu pranja novca predstavljaju krivična dela protiv životne sredine, krijumčarenje zaštićenih biljaka i životinja i korišćenje sektora poljoprivrednih gazdinstava.

Analizom pojedinačnih predmeta u kojima su procesuirana lica zbog izvršenja krivičnog dela pranje novca utvrđeno je da se kao izvršiocu ovog krivičnog dela u velikom broju pojavljuju lica koja imaju registrovana poljoprivredna gazdinstva i kao fizička lica namenski otvorene račune u poslovnim bankama.

Najveći broj predikatnih krivičnih dela je izvršen u domaćoj jurisdikciji, zbog čega je **pretnja** procenjena kao **visoka**.

Procenom rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nacionalnom nivou, sprovedenoj u 2021. godini, obuhvaćena je i **procena prekograničnih pretnji** od pranja novca. Prilikom procene prekograničnih pretnji od pranja novca, analizirane su 164 zemlje. Na osnovu izvršenih analiza, formirana je lista od 29 zemalja koje su relevantne sa aspekta prekograničnih pretnji za pranje novca (11 zemalja je ocenjeno visokim stepenom pretnje od pranja novca, 15 zemalja je ocenjeno srednjim stepenom pretnje, a 3 zemlje je ocenjeno niskim stepenom pretnje).

Sektor koji su izloženi **visokom stepenu pretnje** od pranja novca, su sektor nekretnina, sektor priređivača *online* igara na sreću i bankarski sektor. Nakon njih sledi računovodstveni sektor kao sektor koji je izložen **srednje visokom stepenu pretnje sa tendencijom ka visokoj izloženosti**. Sektor koji su izloženi **srednje visokom stepenu pretnje** od pranja novca su menjači i kazina. Sektor koji su izloženi **srednjem stepenu pretnje** od pranja novca su posrednici u prometu i zakupu nepokretnosti, advokati, pružaoci usluga povezanih sa virtuelnom imovinom (PUDI), sektor prometa automobilima, poštanski operatori i faktoring društva. U **srednjem stepenu pretnje sa tendencijom ka srednje niskoj izloženosti** su društva za životno osiguranje, a u **srednje niskom stepenu pretnje** su sektor tržišta kapitala, platne institucije i institucije elektronskog novca, revizori i javni beležnici, dok **nizak stepen izloženosti pretnji** od pranja novca imaju davaoci finansijskog lizinga i dobrovoljni penzijski fondovi.

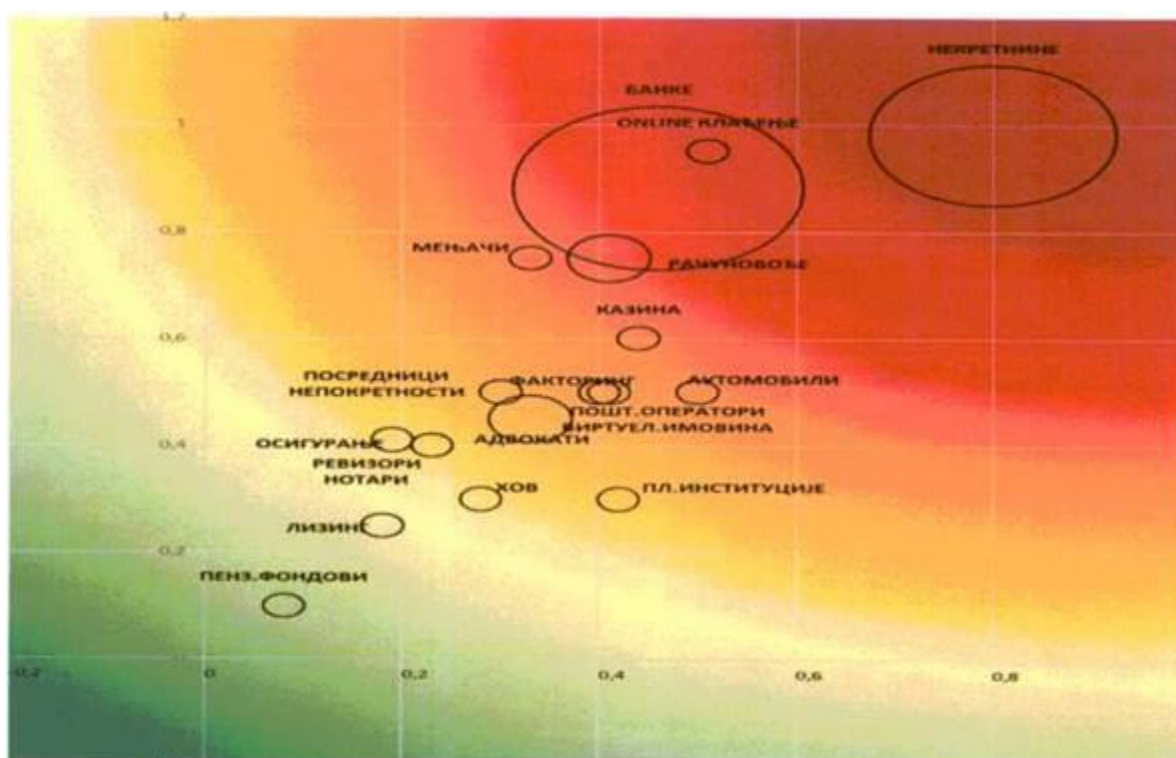
Sektor nekretnina - investitori u delatnosti izgradnje stambenih i nestambenih zgrada⁴ i sektor prometa automobilima, iako nisu obveznici Zakona, bili su predmet procene pretnji od pranja novca. Prema rezultatima nacionalne procene rizika iz 2021. godine, sektor nekretnina je najizloženiji pretnji od pranja novca, dok je sektor prometa automobilima izložen srednjem stepenu pretnje od pranja novca.

Takođe je značajno napomenuti da najveći činilac finansijskog dela sistema Republike Srbije čine banke, čija bilansna suma iznosi oko 90% bilansne sume celokupnog finansijskog sektora, dok se oko 9% odnosi na sektor osiguranja, sektor davalaca finansijskog lizinga i sektor dobrovoljnih penzijskih fondova. Od svih sektora u nefinansijskom delu sistema, daleko najveće učešće na tržištu se odnosi na sektor nekretnina, zatim slede sektor igara na sreću, advokati, računovođe, poštanski operatori, javni beležnici, revizori.

Tabela stepena pretnji od pranja novca po sektorima

Visok	Nekretnine
	Online priređivači igara na sreću
	Banke
Srednje visok/Visok	Računovođe

Srednje visok	Menjači
	Kazina
Srednji	Posrednici u prometu i zakupu nepokretnosti
	Advokati
	Pružaoци usluga povezanih sa virtuelnom imovinom
	Promet automobila
	Poštanski operatori
	Factoring društva
Srednji/Srednje nizak	Društva za životno osiguranje
Srednje nizak	Tržište kapitala
	Platne institucije, javni poštanski operator i institucije elektronskog novca
	Revizori
	Javni beležnici
Nizak	Davaoci finansijskog lizinga
	Dobrovoljni penzijski fondovi

Mapa procene rizika od pranja novca

Ranjivost od pranja novca na nacionalnom nivou

Navedena sposobnost je analizirana kroz kvalitet strateškog okvira, sveobuhvatnost normativnog okvira, delotvornost sprovođenja zakona, kapacitete, resurse, nezavisnost i integritet ključnih učesnika u sistemu za prevenciju i represiju, efektivnost unutrašnje i međunarodne saradnje, kao i kroz nivo finansijskog integriteta, formalizacije ekonomije u državi i druge relevantne parametre. Sveobuhvatna analiza pretnji od pranja novca predstavlja prvi korak u proceni rizika od pranja novca za državu. U svetlu rezultata dobijenih tom analizom, potrebno je sagledati i izvršiti procenu nacionalne ranjivosti, s obzirom na to da rizik predstavlja funkciju pretnji i ranjivosti. Tako, procena nacionalne ranjivosti od pranja novca predstavlja sledeći korak na putu ka nacionalnoj proceni rizika od pranja novca.

Kao što je napred navedeno, **nacionalna ranjivost od pranja novca** je procenjena kao **srednja** na osnovu analize sposobnosti države da se odbrani od pranja novca i analize sektorske ranjivosti.

Sektorska ranjivost

Kako na nacionalnu ranjivost, pored sposobnosti države da se odbrani od pretnji od pranja novca, utiče i ranjivost pojedinih sektora koji mogu biti zloupotrebjeni za pranje novca, analiziran je finansijski i nefinansijski deo sistema.

Za procenu rizika nesumnjivo je bila značajna i sektorska analiza.

Finansijski sektor Republike Srbije sastoji se od bankarskog sektora, sektora osiguranja⁵, sektora davalaca finansijskog lizinga, sektora dobrovoljnih penzijskih fondova, sektora drugih pružalaca platnih usluga i izdavalaca elektronskog novca - platne i institucije elektronskog novca, tržišta kapitala (brokersko-dilerska društva, ovlašćene banke, društva za upravljanje investicionim fondovima i kustodi banke), ovlašćenih menjača i sektora faktoringa.

U finansijskom delu sistema **najranjivije** institucije su banke, platne institucije, javni poštanski operator i institucije elektronskog novca, a zatim slede menjačnice, faktoring društva i sektor tržišta kapitala, a potom društva za životno osiguranje, davaoci finansijskog lizinga i dobrovoljni penzijski fondovi.

Tabelarni prikaz ocene ranjivosti - finansijski sektor

Finansijski sektor	Ranjivost
Banke	srednja
Platne institucije, javni poštanski operator i izdavaoci elektronskog novca	srednja
Menjači	srednje-niska
Faktoring društva	srednje-niska
Tržište kapitala	srednje-niska
Životno osiguranje	niska
Davaoci finansijskog lizinga	niska
Dobrovoljni penzijski fondovi	niska

Nefinansijski sektor Republike Srbije čine obveznici po Zakonu: posrednici u prometu i zakupu nepokretnosti, priređivači igara na sreću putem interneta, kazina i poštanski operatori, zatim takozvani "gatekeepers" u koje spadaju revizori, računovođe, advokati i javni beležnici.

Takođe, nefinansijski deo čine i investitori u delatnosti izgradnje stambenih i nestambenih zgrada i delatnost prometa automobila koji nisu obveznici po ovom zakonu.

Kao **najranjiviji sektori** u nefinansijskom delu identifikovani su sektor nekretnina, igre na sreću, računovodstvene agencije i poštanski operatori, a zatim slede advokati, javni beležnici i društva za reviziju.

Tabelarni prikaz ocene ranjivosti - nefinansijski sektor

Nefinansijski sektor	Ranjivost
Posrednici u prometu i zakupu nepokretnosti	srednja
Priredivači posebnih igara na sreću u igračnicama (kazina)	srednja
Priredivači posebnih igara na sreću preko sredstava elektronske komunikacije (<i>online</i>)	srednja
Računovođe	srednja
Poštanski operatori	srednja
Advokati	srednje-niska
Javni beležnici	srednje-niska
Društva za reviziju	srednje-niska

Rezultati nacionalne procene rizika iz 2021. godine, koji se odnose na obveznike iz nadležnosti Uprave za sprečavanje pranja novca

1) Računovođe - Sektor računovođa po izvršenoj proceni je srednje ranjiv i ima srednje visoku izloženost pretnji od pranja novca sa tendencijom ka visokoj izloženosti.

U referentnom periodu je došlo do značajnog unapređenja normativnog okvira, najpre dopunama Zakona o računovodstvu 2018. godine⁶, a potom i usvajanjem novog sektorskog zakona 2019. godine⁷, pre svega tako što je implementirana Preporuka 28 FATF. Dopunama Zakona o računovodstvu iz 2018. godine je uvedena zabrana krivično osuđivanim pravnim licima i fizičkim licima da budu osnivači, vlasnici ili članovi organa upravljanja pravnih lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga, kao i fizičkim licima da se kao preduzetnici bave ovom delatnošću ako su osuđivani za unapred utvrđena krivična dela, uključujući i krivično delo pranje novca i krivično delo finansiranje terorizma. Donošenjem novog sektorskog zakona navedena zabrana je pooštrena i proširena, tako da je uvedena zabrana osuđivanosti na kaznu zatvora za krivična dela izvršena u zemlji i inostranstvu. Zabrana se odnosi kako na računovodstvenu firmu, tako i na osnivače, vlasnike i upravljačku strukturu. Novim sektorskim zakonom je uvedena i obaveza upisa u Registar pružalaca računovodstvenih usluga, koji vodi Agencija za privredne registre, na osnovu prethodno izdate dozvole od strane Komore ovlašćenih revizora (dalje: Komora), čime je saglasno zahtevima Manivala uvedena obaveza licenciranja, ako su ispunjeni uslovi u pogledu registracije pretežne delatnosti, neosuđivanosti osnivača, stvarnog vlasnika, odnosno člana organa upravljanja i radnog angažovanja lica sa profesionalnim zvanjem iz oblasti računovodstva ili revizije stečeno kod članice Međunarodne federacije računovođa. Dodatni mehanizam zaštite sistema ogleđa se u zabrani fizičkim licima da budu osnivači, stvarni vlasnici ili članovi organa upravljanja u slučaju teže ili ponovljene povrede propisa kojim se uređuje SPN/FT u periodu trajanja izrečene zaštitne mere zabrane vršenja delatnosti/određenih računovodstvenih poslova odnosno dužnosti. Usvajanjem ove norme u

potpunosti je ispunjen međunarodni standard i smanjena je ranjivost. Jedan od razloga za oduzimanje dozvole računovođi je postupanje suprotno propisima kojima se uređuje SPN/FT, kada Komora na obrazloženi predlog organa nadležnog za sprovođenje propisa o SPN/FT oduzima dozvolu za pružanje računovodstvenih usluga.

Iako je računovođama u periodu od 2018. do 2020. godine održano ukupno 28 obuka primećeno je da i pored toga postoji nedovoljno razumevanje i nizak nivo svesti o važnosti preduzimanja radnji i mera koje se odnose na SPN/FT od strane ove grupe obveznika, pa je potrebno intenzivirati obuke kod ove grupe obveznika.

Pored obuka, Uprava je izradila novi sajt, čiji je cilj bolja informisanost obveznika, a izrađen je i priručnik za računovođe sa modelima internih akata⁸, što bi trebalo da doprinese i olakša primenu radnji i mera propisanih Zakonom kod ove grupe obveznika.

Iako je zapažen napredak u odnosu na referentni period koji je obuhvaćen prethodnom nacionalnom procenom rizika iz 2018. godine, budući da je broj podnetih prijava povećan za 217% i da su podaci iz 26% podnetih prijava prosleđeni na dalji postupak, imajući u vidu broj registrovanih obveznika u ovom sektoru (preko 8.000), može se konstatovati da je broj podnetih izveštaja o sumnjivim aktivnostima mali i da je stoga intencija Uprave intenziviranje obuka, sa posebnim akcentom na studije slučaja, na tipologije pranja novca, kao i na podizanje svesti o tome da računovođe mogu biti zloupotrebene od strane organizovanih kriminalnih grupa, kao i pojedinaca.

Sektor faktoringa - Faktoring društva procenjena su kao sektor koji je srednje nisko ranjiv i koji ima srednju izloženost pretnji od pranja novca.

Ovaj sektor je definisan Zakonom o faktoringu⁹, koji je u cilju implementacije zabrane krivično osuđivanim licima da budu osnivači i vlasnici faktoring društava, izmenjen 2018. godine. Sada fizička i pravna lica, koja su osnivači i vlasnici faktoring društava dostavljaju dokaz, u skladu sa zakonom, da nisu osuđivani. Ova obaveza proteže svoje dejstvo i na ranije osnovana faktoring društva.

U referentnom periodu, obuhvaćenom nacionalnom procenom rizika iz 2021. godine, Uprava je vršila edukacije i održano je devet obuka koje su bile namenjene faktoring društvima. Vodilo se računa da edukacije isprate donošenje novih podzakonskih akata, kao što su Smernice Uprave ili druge novine i izmene u aktivnostima u cilju SPN/FT. Faktoring društva su se uvek odazivala i aktivno pohađala ovakve edukacije. Kod ovih obveznika primećuje se visok nivo usklađenosti poslovanja. U periodu od 2018. do 2020. godine faktoring društva prijavila su jednu sumnjivu transakciju, a razlog za prijavu je bila sumnja u identitet stvarnog vlasnika zakonskog zastupnika. Ova prijava potkrepljuje tvrdnju da faktoring društva prate i rizike povezane sa strankom, odnosno sa mogućnošću da neko drugi upravlja kapitalom stranke.

2) Procena rizika od finansiranja terorizma i procena rizika sektora neprofitnih organizacija

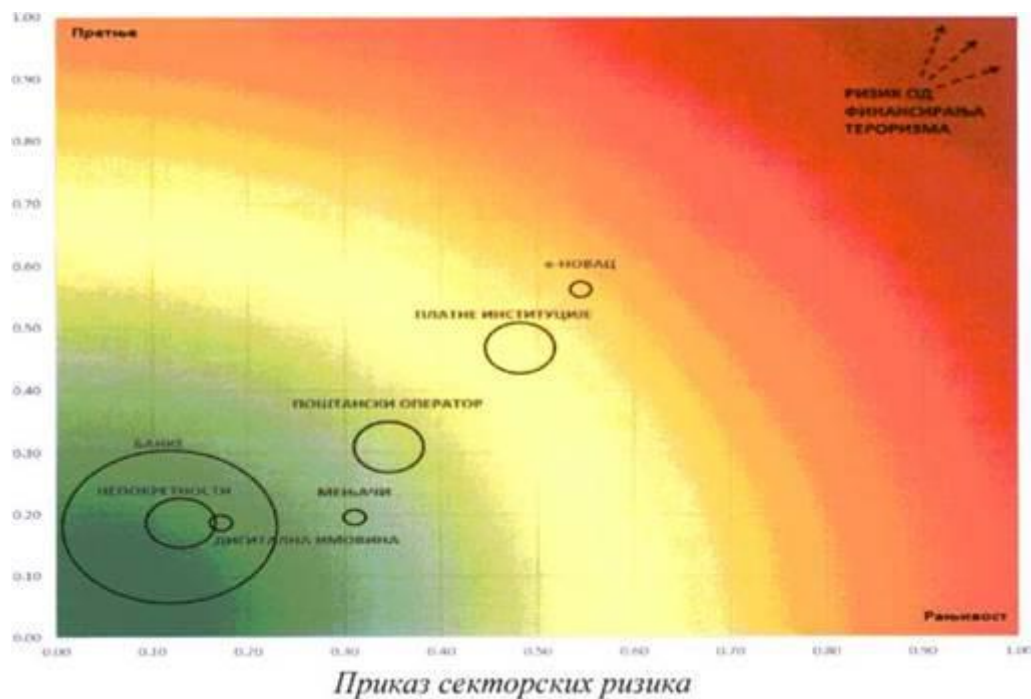
a) a) Nacionalna procena rizika od finansiranja terorizma za period 2018- 2020. godine bazirana je na proceni pretnje od terorizma, pretnji od finansiranja terorizma na nacionalnom nivou, sektorskog rizika od finansiranja terorizma i ranjivosti zemlje od finansiranja terorizma.

Ukupna ocena rizika od finansiranja terorizma u Republici Srbiji je **srednje niska** uzimajući u obzir da je: Pretnja od finansiranja terorizma koju predstavljaju teroristi i terorističke organizacije ocenjena kao **niska**. Pretnja od finansiranja terorizma na nacionalnom nivou

ocenjena je kao **srednja ka niskoj**. Sektorski rizik od finansiranja terorizma ocenjen je kao **srednji**. Ranjivost zemlje od finansiranja terorizma ocenjena je kao **niska**.

Sa aspekta zloupotrebe od finansiranja terorizma, sektorska procena rizika je pokazala da je finansijski sektor podložniji za zloupotrebu od nefinansijskog. Analiza sektora ukazuje da nisu svi sektori istog stepena rizika, već su proizvodi sledećih sektora najpodložniji sa aspekta zloupotrebe finansiranja terorizma:

- izdavaoci elektronskog novca;
- platne institucije;
- javni poštanski operator;
- ovlašćeni menjači;
- pružaoci usluga povezanih sa digitalnom imovinom;
- posrednici za promet i izdavanje nepokretnosti;
- banke.

Uprava je u saradnji sa Institutom "Mihajlo Pupin - Računarski sistemi", razvila **Pretraživač koji se odnosi na liste lica prema kojima se primenjuju sankcije Ujedinjenih nacija, tj. na "označena lica"** (<http://www.unsearch.apml.gov.rs/>). Pretraživač omogućava svim fizičkim i pravnim licima da brzo i jednostavno provere da li imaju kontakte, odnosno poslovnu saradnju sa pomenutom kategorijom lica, a u cilju blagovremene primene mera i radnji propisanih Zakonom o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje¹⁰.

b) b) Procena rizika sektora neprofitnih organizacija

Izloženost neprofitnih organizacija od zloupotrebe u svrhe finansiranja terorizma u Republici Srbiji, u periodu 2018-2020, je **niska ka srednjoj**, odnosno manja u odnosu na period obuhvaćen prethodnom nacionalnom procenom rizika, sprovedenoj 2018. godine.

U izveštajnom periodu udruženja nisu od strane obveznika bila predmet prijave u sumnjivim aktivnostima kada se radi o sumnji u FT.

3) Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u sektoru digitalne imovine

Ocenjeno je da postoji **srednji rizik** od PN i FT u vezi sa transakcijama s virtuelnim valutama, a **nizak rizik** kada je reč o investicionim i korisničkim tokenima. Kada je reč o pružaocima usluga povezanih sa digitalnom imovinom (PUDI) u RS, ocenjeno je da postoji **srednji** rizik.

4) Procena rizika države od finansiranja širenja oružja za masovno uništenje (OMU)

Rizik od finansiranja širenja OMU je ocenjen kao **nizak ka srednjem**.

Visokim stepenom pretnje za finansiranje širenja OMU može se smatrati korišćenje prikrivenih lica i kompanija koje pružaju podršku širenju OMU i "paravan entiteta" koji posluju u ime lica koja se nalaze pod sankcionim režimima Ujedinjenih nacija i međunarodnih organizacija čiji je član Republika Srbija.

Pored korišćenja "paravan lica", postoji i rizik od zloupotrebe ofšor entiteta i kompleksnih vlasničkih struktura, politički eksponiranih lica stranih država, reeksporta transakcija, falsifikovanih isprava i dokumentacije i sl.

Sa aspekta izloženosti rizicima od finansiranja širenja OMU, finansijski sistem (naročito bankarski sektor i sektor platnih institucija) je, uzimajući u obzir tržišno učešće finansijskog sektora, proizvode i usluge, kao i brojnost klijenata, izloženiji mogućnostima zloupotrebe.

Pored navedenog, prilikom izrade nacionalne procene rizika iz 2021. godine, u obzir je uzet i rizik koji nosi kompleksna vlasnička struktura. I pored postojanja zakonske regulative i Centralnog registra stvarnih vlasnika, određeni stepen pretnje postoji, a korišćenje "paravan lica" je jedan od rizika koji je stalno prisutan. Povećan rizik prilikom utvrđivanja stvarnog vlasništva postoji kada su u pitanju nerezidentna pravna lica i kada se u vlasničkoj strukturi stranke pojavljuju lica stranog prava.

Analizom predmeta pranja novca nije uočeno da su privredni subjekti u vlasničkoj strukturi imali trust kao formu organizovanja. Međutim, zbog potencijalnog rizika za pranje novca koji može prosteći iz organizacione forme, klijenti kod kojih je evidentirano prisustvo trasta u vlasničkoj strukturi nalaze se u višem riziku i pojačano se prate aktivnosti ovih stranaka od strane obveznika. Obveznik je, između ostalog, dužan da utvrdi identitet stvarnog vlasnika stranke koja je pravno lice ili lice stranog prava, dakle i trasta, pribavljanjem sledećih podataka: ime, prezime, datum i mesto rođenja i prebivalište ili boravište stvarnog vlasnika stranke¹¹. Navedene podatke obveznik je dužan da unese i u evidencije o strankama, poslovnim odnosima i transakcijama.

Posledice na sistem

Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma pored ocene pretnji i ranjivosti uzela je u obzir i procenu posledica na sistem. Njih treba razumeti kao štetu koju bi pranje novca moglo prouzrokovati i obuhvata uticaj kriminalne aktivnosti na obveznika, finansijski sistem,

društvo i privredu u celini. Imajući u vidu da su pretnje i ranjivost procenjene kao **srednje**, to i posledice po sistem treba rangirati u istom nivou.

"Put" prljavog novca nije lako uočiti i prepoznati, što svakako otežava blagovremeno preduzimanje efikasnih mera na njegovom otkrivanju, sprečavanju i suzbijanju. Pranje novca svakodnevno dobija nove pojavne oblike, uz korišćenje raznih metoda i sredstava. Najveći i najteži negativni efekti pranja novca najpre se mogu videti na ekonomskom planu kroz smanjenje državnih prihoda, transparentnosti i efikasnosti finansijskog sistema, povećanju "sive ekonomije" i u ovom trenutku u Srbiji nije na zadovoljavajuće niskom nivou, pa bi svako povećanje izazvalo negativne efekte po čitav ekonomsko-finansijski sistem. Pranje novca, po pravilu, dovodi do smanjenja prihoda budžeta po osnovu izbegavanja plaćanja poreza. To je jedan od najčešćih nelegalnih prihoda koji je predmet pranja novca. Ovakve situacije često dodatno urušavaju poreski sistem jer izazivaju povećanje poreskih stopa i obaveza subjekata koji izmiruju svoje obaveze. Sve ovo ih dodatno dovodi u neravnopravnu tržišnu poziciju i otežava poslovanje.

Pristup zasnovan na proceni rizika

Rizik od pranja novca i finansiranja terorizma jeste rizik od nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat, kapital ili reputaciju obveznika, usled korišćenja obveznika (neposrednog ili posrednog korišćenja poslovnog odnosa, transakcije, usluge) u svrhu pranja novca i/ili finansiranja terorizma.

Rad računovođa jedna je od ključnih poluga kriminalnih struktura u procesu pranja novca iz razloga što je nakon učinjene kriminalne radnje potrebno da se kroz knjigovodstvo napravi privid legalnosti za određene transakcije. Angažovanje računovodstvenog sektora je veoma atraktivno za potencijalne "perače" novca zato što će svaka računovodstvena isprava koja se daje na knjiženje, ukoliko poseduje formalnu ispravnost, biti proknjižena bez obzira da li su se poslovne promene dogodile ili ne. Računovođe mogu biti zloupotrebene u cilju pranja nelegalno stečenog novca kroz knjiženje fiktivnih prihoda, odnosno prihoda nastalih iz nepostojećih osnova poslovanja, lažno uvećanih faktura; kroz knjiženje uvećanih faktura, kada se proizvodi i usluge fakturišu po nerealno visokim cenama, čime se iskazuje uvećani prihod i dobit, te se stvara pogrešna slika o uspešnosti u poslovanju pravnih lica; kroz pripremu lažnih prijava o zaradi; kroz pružanje saveta u cilju utaje poreza; kroz osnivanje privrednih društava i dobrotvornih organizacija i upravljanje njima, pomažući pritom u stvaranju složenih vlasničkih struktura radi prikrivanja složene šeme pranja novca; kroz falsifikovanje podataka u finansijskim izveštajima itd. Pored navedenog, računovođe mogu pružati i usluge poreskog savetovanja, što je "peračima novca" takođe atraktivno, jer im računovođe mogu pružiti stručne savete koji se tiču poreskih propisa.

Naime, računovodstvene usluge za koje se "perači novca" najviše interesuju su:

- a) Finansijsko i poresko savetovanje - kriminalci se mogu predstavljati kao pojedinci koji traže finansijske ili poreske savete kako da imovinu stave van domašaja drugih kako bi izbegli buduće obaveze;
- b) Osnivanje privrednih društava - kriminalci mogu da pokušaju da stvore zabunu ili prikriju vezu između protivpravne imovinske koristi i učinioca formiranjem korporativnih mehanizama ili drugih složenih pravnih aranžmana;
- v) Kupovina ili prodaja imovine - kriminalci mogu koristiti imovinske transfere kako bi poslužili ili kao pokriće za transfere nelegalnih sredstava (faza raslojavanja) ili kao konačna investicija tih prihoda nakon što su prošli kroz proces pranja (faza integracije);

g) Vršenje finansijskih transakcija - kriminalci mogu da koriste računovođe za obavljanje ili olakšavanje različitih finansijskih operacija u njihovo ime;

e) Upoznavanje sa finansijskim institucijama - kriminalci mogu koristiti računovođe kao nekog ko ih predstavlja instituciji ili kao posrednika. Ovo se može dogoditi i u suprotnom smeru, odnosno kriminalci mogu koristiti finansijske institucije da bi se upoznali sa računovođama.

Pored navedenih usluga, održavanje nepotpune evidencije od strane stranaka koje je otkriveno tokom vršenja računovodstvenih/knjigovodstvenih usluga koje pružaju računovođe može biti područje visokog rizika. Takođe, priprema, pregled i revizija finansijskih izveštaja mogu biti podložni zloupotrebi od strane kriminalaca ukoliko nedostaje nadzor profesionalnog tela ili obavezna upotreba računovodstvenih standarda i standarda revizije.

Usluge koje se smatraju područjem posebne ranjivosti su:

- Osnivanje privrednih društava

Računovođe učestvuju u osnivanju privrednih društva ili ponekad pružaju savete u vezi sa inicijalnim korporativnim, poreskim i administrativnim pitanjima.

Kriminalci mogu tražiti priliku da zadrže kontrolu nad protivpravnom imovinskom koristi istovremeno otežavajući organima da otkriju poreklo i vlasništvo nad imovinom. Privredna društva kriminalci vide kao potencijalno korisna sredstva za postizanje ovog rezultata. Iako se fantomska privredna društva, koje nemaju poslovne aktivnosti ili imovinu, mogu koristiti za zakonite svrhe, poput instrumenta za transakciju sredstava, one se takođe mogu koristiti za prikrivanje stvarnog vlasništva ili poboljšanje percepcije legitimiteta. Kriminalci takođe mogu pokušati da zloupotrebe "neaktivna privredna društva", koja mogu osnovati računovođe, tako što će tražiti pristup privrednim društvima koja već duže vreme "stoje na ledu". Ovo je pokušaj da se stvori utisak da je privredno društvo ugledno i da radi u redovnim okolnostima jer postoji duži niz godina. Neaktivna privredna društva takođe mogu dodatno da uslože korporativnu strukturu i dodatno prikriju osnovne informacije o stvarnom vlasništvu.

- Upravljanje privrednim društvima

U nekim slučajevima, kriminalci će tražiti računovođe koji su uključeni u upravljanje privrednim društvima kako bi privrednom društvu i datim aktivnostima obezbedili više ugleda i legitimiteta. Time se utiče na to da li bilo koja sredstva koja se odnose na aktivnosti privrednog društva mogu da idu preko računa stranke relevantnog računovođe.

- Deklarativna funkcija direktora/akcionara

Pojedinci ponekad mogu angažovati računovođe ili druge osobe da se deklariraju kao vlasnici njihovih akcija ako postoje legitimna pitanja vezana za privatnost, sigurnost ili poslovne interese. Međutim, kriminalci mogu takođe koristiti fiktivne akcionare da prikriju svoje vlasništvo nad imovinom. Računovođe bi trebalo da identifikuju stvarne vlasnike prilikom uspostavljanja poslovnih odnosa u ovakvim situacijama. Ovo je važno kako bi se sprečilo protivpravno korišćenje pravnih lica i aranžmana, sticanjem dovoljnog saznanja o stranci da bi se sprovedla pravilna procena i ublažavanje potencijalnih rizika vezanih za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u poslovnim odnosima. Ako se od računovođa traži da budu nominalni vlasnici, oni bi trebalo da razumeju razlog za ovakav zahtev i da budu sigurni da mogu da provere identitet stvarnog vlasnika akcija i legitimitet svrhe.

- Računovodstvene usluge za lažne račune i utaju poreza, zloupotreba računa stranke i usluga povezanih sa nelikvidnošću

Kriminalci mogu zloupotребiti usluge koje pružaju računovođe da stvore osećaj legitimnosti lažnih računa kako bi prikrili izvor sredstava. Na primer, računovođe mogu da pregledaju i potpišu takve račune za privredna društva koja vrše krivična dela, i na taj način pomažu pranje novca. Računovođe takođe mogu da obavljaju finansijske transakcije velike vrednosti omogućavajući kriminalcima da zloupotrebe račune stranke računovođe. Usluge povezane sa nelikvidnošću, koje mogu obavljati određeni stručnjaci za računovodstvo, takođe mogu biti predmet rizika zloupotrebe od strane kriminalaca koji će prikriti revizorski trag novca koji je opran preko privrednog društva, a prihodi od krivičnog dela preneti. Računovodstvene usluge mogu se takođe koristiti za pomaganje u utaji poreza i utaji PDV-a.

Rizik od pranja novca i finansiranja terorizma nastaje naročito kao posledica propuštanja usklađivanja poslovanja obveznika sa Zakonom, propisima i unutrašnjim aktima kojima se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno kao posledica međusobne neusklađenosti unutrašnjih akata kojima se uređuje postupanje obveznika i njegovih zaposlenih u vezi sa sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorizma.

Pranje novca i finansiranje terorizma je stvaran i ozbiljan problem sa kojim se obveznici moraju suočiti kako ga ne bi nenamerno ili na neki drugi način ohrabivali ili podsticali.

Problemu pranja novca se mora pristupiti kao složenom fenomenu, kako bi se njegovi negativni efekti izbegli "put" prljavog novca nije lako uočiti i prepoznati, što svakako otežava blagovremeno preduzimanje efikasnih mera na njegovom otkrivanju, sprečavanju i suzbijanju. Pranje novca svakodnevno dobija nove pojavne oblike, uz korišćenje raznih metoda i sredstava.

Neophodno je da obveznici usvoje pristup zasnovan na proceni rizika radi otkrivanja, procenjivanja i razumevanja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kako bi usmerili svoje resurse tamo gde su rizici najveći i na taj način sproveli odgovarajuće mere ublažavanja rizika.

Ključni elementi pristupa zasnovanog na proceni rizika:

Otkrivanje i procena rizika	Otkrivanje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sa kojima se suočava obveznik, s obzirom na stranke, usluge, zemlje poslovanja, takođe uzimajući u obzir javno dostupne informacije o rizicima i tipologijama pranja novca i finansiranja terorizma
Upravljanje i ublažavanje rizika	Identifikovanje i primena mera za efikasno i delotvorno ublažavanje i upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma
Kontinuirano praćenje	Definisanje politika, procedura za praćenje promena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma
Dokumentacija	Dokumentovanje procena rizika, politika i procedura za praćenje, upravljanje i ublažavanje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma

Analiza (procena) rizika na nivou obveznika (samoprocena rizika)

U procesu izrade analize rizika u odnosu na svoje celokupno poslovanje obveznik procenjuje verovatnoću da se njegovo poslovanje iskoristi u tu svrhu. Analiza rizika u odnosu na celokupno poslovanje obveznika ima za cilj identifikovanje izloženosti obveznika riziku od pranja novca i finansiranja terorizma i segmenata poslovanja obveznika kojima treba dati prioritet u preduzimanju aktivnosti radi efikasnog upravljanja ovom vrstom rizika.

Procenu rizika na nivou obveznika (samoprocenu rizika) **obveznik je dužan** da vrši **jednom godišnje, najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu**, a na osnovu analize niže datih kriterijuma za samoprocenu.

Preduslov za izradu analize rizika na nivou obveznika je izrađena analiza rizika svih stranaka sa kojima obveznik ima uspostavljen poslovni odnos, a koja, pored uzimanja u obzir rezultata nacionalne procene rizika i imperativnih zakonskih odredaba, obuhvata geografski rizik, rizik stranke i rizika usluge, a kod faktoring društava i rizik transakcije, a čiji su kriterijumi za procenu dati u posebnom delu ovih smernica.

Prilikom procene rizika na nivou obveznika, obveznik je dužan da najmanje uzme u obzir:

- rezultate nacionalne procene rizika, odnosno rizik od pretnji i sektorsku ranjivost. Prema rezultatima nacionalne procene rizika iz 2021. godine, sektor računovođa je procenjen kao srednje ranjiv i ima srednje visoku izloženost pretnji od pranja novca sa tendencijom ka visokoj izloženosti, a sektor faktoringa je procenjen kao srednje nisko ranjiv i ima srednju izloženost pretnji od pranja novca. Takođe, prilikom samoprocene rizika potrebno je da obveznik uzme u obzir i rizičnost forme u kojoj je sam obveznik organizovan, a prema rezultatima nacionalne procene rizika, koji su navedeni niže u tekstu;

- da li postoje proizvodi ili usluge koje obveznik nudi u svom poslovanju, a koji mogu biti zloupotrebjeni;

- veličinu obveznika, da li obveznik ima kompleksnu vlasničku strukturu, broj zaposlenih kod obveznika neposredno zaduženih za obavljanje poslova u vezi sa sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorizma u odnosu na ukupan broj zaposlenih, broj zaposlenih koji su u neposrednom kontaktu sa strankama, način organizacije poslova i odgovornosti, dinamiku zapošljavanja novih zaposlenih, kvalitet obuke itd;

- ukupan broj stranaka;

- broj stranaka sa kompleksnom vlasničkom strukturom;

- broj stranaka po formi - prema rezultatima nacionalne procene rizika iz 2021. godine, društva sa ograničenom odgovornošću i preduzetnici su forme privrednih subjekata sa visokim stepenom pretnje za pranje novca, akcionarska društva i zadruge sa srednjim stepenom pretnje, ostali oblici (komanditna društva i ortačka društva) sa niskim stepenom pretnje, dok pravna forma registrovanih poljoprivrednih gazdinstava predstavlja rastuću pretnju, jer kontrola tokova novca ka ovim subjektima je mala ili skoro nikakva, te je uočeno da se koriste za pranje novca od organizovanih kriminalnih grupa. Pored navedenog, prema rezultatima nacionalne procene rizika iz 2021. godine, izloženost neprofitnih organizacija zloupotrebama u svrhe finansiranja terorizma je ocenjena kao niska ka srednjoj;

- procenu izloženosti obveznika prekograničnim pretnjama (broj stranaka koje su rezidenti i broj stranka koje su nerezidenti, broj stranka čiji su stvarni vlasnici domaći državljani i broj stranka čiji su stvarni vlasnici strani državljani, a ako ima stvarnih vlasnika koji su strani državljani podatak iz kojih su država);

- stepen rizika svojih stranaka (broj stranaka niskog, srednjeg i visokog stepena rizika, naročito uzimajući u obzir broj ofšor pravnih lica, funkcionera i stranaka koje nisu bile fizički prisutne prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa);

- broj stranaka kod kojih je bilo sumnjivih aktivnosti/transakcija;

- broj sumnjivih aktivnosti/transakcija konstatovanih internim izveštajima i broj sumnjivih transakcija prijavljenih Upravi.

Na osnovu napred navedenih kriterijuma, kao i mera koje preduzima radi ublažavanja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, obveznik sopstvenu ukupnu izloženost riziku od pranja novca i finansiranja terorizma ocenjuje kao **nizak rizik, srednji rizik ili visok rizik.**

Od obveznika se ne očekuje da utvrde da li je krivično delo pranja novca ili finansiranja terorizma izvršeno. Osnovni zadatak obveznika jeste da obezbede raspolaganje svim potrebnim podacima u vezi sa poznavanjem i praćenjem poslovanja svojih stranaka, da procene da li se određeni modeli ponašanja mogu dovesti u vezu sa krivičnim delom i u kojoj meri, te da u skladu sa Zakonom preduzmu sve potrebne mere i prijave sumnjive aktivnosti, dok Uprava i istražni organi dalje vode potrebne postupke u datom slučaju, da bi utvrdili da li postoji neko krivično delo ili ne.

Analiza (procena) rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke)

Kao što je napred navedeno, procena rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke) obveznik vrši uzimajući u obzir:

- Rezultate nacionalne procene rizika (ako je stranka obveznik Zakona, obveznik je dužan da uzme u obzir stepen pretnje i sektorsku ranjivost onog sektora kojem stranka pripada, kao i rizičnost forme u kojoj je stranka organizovana, nezavisno od toga da li je stranka obveznik Zakona);

- imperativne odredbe Zakona (Zakonom su propisani slučajevi kada je obveznik dužan da stranku svrsta u visok stepen rizika i da u odnosu na nju primenjuje pojačane radnje i mere);

- Smernice Uprave (geografski rizik, rizik stranke, rizik usluge, a faktoring društva i rizik transakcije, čiji su kriterijumi dati u posebnom delu ovih Smernica).

Procena rizika stranke se vrši ne samo pri uspostavljanju poslovnog odnosa sa strankom, već tokom celog trajanja poslovnog odnosa i stepen rizika se može menjati. Tako na primer, određeni poslovni odnos sa strankom može na početku biti procenjen kao niskorizičan, a zatim se mogu pojaviti okolnosti koje će taj rizik uvećati i obrnuto. Ovo se ne odnosi na slučajeve koji su na osnovu Zakona svrstani u visokorizične i na koje se moraju primenjivati pojačane radnje i mere poznavanja i praćenja stranke (npr. kada je stranka funkcioner, kada stranka nije fizički prisutna pri utvrđivanju i proveru identiteta, kada je stranka ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ofšor pravno lice, kod uspostavljanja poslovnog odnosa ili vršenja transakcije sa strankom iz države koja ima strateške nedostatke u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma).

Stepen rizika na nivou poslovnog odnosa (stranke) i vrste radnji i mera poznavanja i praćenja stranke

Na osnovu izvršene procene rizika za svaku grupu ili vrstu stranke, odnosno poslovnog odnosa, usluge koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti, odnosno transakcije - obveznik u skladu sa Zakonom svrstava stranku u jednu od sledećih kategorija rizika:

- kategoriju **niskog rizika** od pranja novca i finansiranja terorizma i tada primenjuje najmanje pojednostavljene radnje i mere poznavanja i praćenja stranke;

- kategoriju **srednjeg rizika** od pranja novca i finansiranja terorizma i tada primenjuje najmanje opšte radnje i mere poznavanja i praćenja stranke;

- kategoriju **visokog rizika** od pranja novca i finansiranja terorizma i tada primenjuje pojačane radnje i mere poznavanja i praćenja stranke.

Obveznik unutrašnjim aktima može predvideti i dodatne kategorije rizika.

Međunarodni standardi i Zakon omogućavaju obvezniku da, zavisno od stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, sprovodi tri vrste radnji i mera poznavanja i praćenja stranke - od pojednostavljenih do pojačanih.

- **Opšte radnje i mere poznavanja i praćenja stranke** obuhvataju utvrđivanje i proveru njenog identiteta i identiteta stvarnog vlasnika, pribavljanje i procenu informacija o svrsi i nameni poslovnog odnosa ili transakcije stranke, kao i redovno praćenje njenog poslovanja i proveru usklađenosti aktivnosti stranke sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom poslovanja stranke.

- **Pojačane radnje i mere poznavanja i praćenja stranke**, pored opštih radnji i mera, obuhvataju pribavljanje i procenu verodostojnosti informacija o poreklu imovine koja je ili će biti predmet poslovnog odnosa i dodatne radnje i mere koje obveznik preduzima u slučajevima propisanim Zakonom, kao i u drugim slučajevima kad proceni da postoji ili bi mogao postojati visok stepen rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma. Obveznik svojim unutrašnjim aktom definiše koje će pojačane mere, i u kom obimu, preduzeti u svakom konkretnom slučaju.

Koje će dodatne mere obveznik preduzeti kad neku stranku svrsta u visokorizičnu kategoriju na osnovu sopstvene procene rizika, zavisi od konkretne situacije (npr. ako je stranka tako procenjena zbog vlasničke strukture, obveznik može svojim procedurama predvideti obavezu pribavljanja dodatnih podataka i obavezu dodatne provere podnete dokumentacije).

Dužnost preduzimanja pojačanih radnji i mera postoji u sledećim slučajevima propisanim Zakonom:

a) Nova tehnološka dostignuća i usluge

Obveznik je dužan da prepozna i da razume rizike povezane s novim ili inovativnim proizvodom ili uslugom, naročito kada to uključuje primenu novih tehnologija ili metoda plaćanja. Novi proizvodi i nove poslovne prakse, uključujući i nove načine isporuke proizvoda i upotrebu novih tehnologija u razvoju (kako za nove tako i za postojeće proizvode), naročito ako za njih ne postoji jasno razumevanje, mogu doprineti povećanom riziku od pranja novca i finansiranja terorizma.

Prilikom primene novih tehnoloških dostignuća i novih proizvoda ili usluga, obveznik je u skladu sa zakonom dužan da, pored opštih radnji i mera poznavanja i praćenja stranke, primenjuje dodatne mere kojima se umanjuju rizici i upravlja rizikom od pranja novca i

finansiranja terorizma (npr. češće praćenje stranke radi utvrđivanja da li je njeno poslovanje očekivano imajući u vidu poznavanje stranke, njenih prihoda i dr).

b) Funkcioner

Obveznik uređuje postupak kojim se utvrđuje da li je stranka ili stvarni vlasnik stranke funkcioner, član uže porodice funkcionera ili bliski saradnik funkcionera.

Radnje i mere poznavanja i praćenja stranke treba da budu ključni izvor informacija o tome da li je stranka funkcioner (npr. informacije o osnovnom zanimanju ili zaposlenju stranke). Obveznik koristi i druge izvore informacija koje mogu biti korisne za identifikovanje funkcionera.

Da bi došao do relevantnih informacija za identifikovanje funkcionera - obveznik preduzima neku od sledećih aktivnosti:

- pribavlja pismenu izjavu stranke o tome da li je ona funkcioner, član uže porodice funkcionera ili bliski saradnik funkcionera;
- koristi elektronske komercijalne baze podataka koje sadrže liste funkcionera (npr. *World-Check, Factiva, LexisNexis*);
- pretražuje javno dostupne podatke i informacije (npr. registar funkcionera Agencije za borbu protiv korupcije);
- formira i upotrebljava internu bazu funkcionera (npr. veće finansijske grupacije imaju sopstvenu listu funkcionera).

Broj, odnosno redosled izloženih aktivnosti koje obveznik preduzima treba da omogući verodostojno utvrđivanje da li je stranka ili stvarni vlasnik stranke funkcioner, član uže porodice funkcionera ili bliski saradnik funkcionera.

Pismena izjava sadrži sledeće podatke:

- ime i prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište ili boravište i JMBG/lični identifikacioni broj funkcionera koji uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju, odnosno za koga se uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakcija, kao i vrstu i broj ličnog dokumenta, naziv izdavaoca, datum i mesto izdavanja;
- izjavu o tome da li je stranka prema kriterijumima iz Zakona funkcioner (u izjavi treba taksativno navesti sve slučajeve predviđene Zakonom);
- podatke o tome da li je funkcioner fizičko lice koje obavlja ili je u poslednje četiri godine obavljalo visoku javnu funkciju u državi, odnosno drugoj državi ili međunarodnoj organizaciji, da li je član porodice funkcionera ili njegov bliski saradnik;
- podatke o periodu obavljanja te funkcije;
- podatke o vrsti javne funkcije koju funkcioner obavlja ili je obavljao u poslednje četiri godine;
- podatke o porodičnom odnosu, ako je stranka član uže porodice funkcionera;

- podatke o vrsti poslovne saradnje, ako je stranka bliski saradnik funkcionera.

Pri uspostavljanju poslovnog odnosa sa strankom koja je funkcioner, član uže porodice funkcionera ili bliski saradnik funkcionera, odnosno čiji je stvarni vlasnik neko od tih lica - obveznik i nad tom strankom primenjuje pojačane radnje i mere poznavanja i praćenja. Ove radnje i mere obveznik primenjuje i kad fizičko lice prestane da obavlja javnu funkciju (bivši funkcioner), i to onoliko dugo koliko mu je potrebno da zaključi da to lice nije zloupotrebilo poziciju koju je imalo, a najmanje četiri godine od dana prestanka obavljanja te funkcije.

Podaci i dokumentacija pribavljeni u ovom postupku čuvaju se u dosijeu stranke 10 godina od dana okončanja poslovnog odnosa.

v) Utvrđivanje i provera identiteta bez fizičkog prisustva stranke

Ako pri utvrđivanju i proveri identiteta, stranka ili zakonski zastupnik, odnosno lice koje je ovlašćeno za zastupanje pravnog lica ili lica stranog prava nisu fizički prisutni kod obveznika - u skladu sa Zakonom, obveznik je dužan da, pored opštih radnji i mera poznavanja i praćenja stranke, primenjuje dodatne mere propisane članom 39. Zakona, koje se odnose na pribavljanje dodatnih isprava, podataka ili informacija, na osnovu kojih proverava identitet stranke; dodatnu proveru podnetih isprava ili dodatno potvrđivanje podataka o stranci; pribavljanje podataka o razlozima odsustva stranke (potrebno je da pokuša ostvarivanje dodatnog kontakta sa strankom putem telefona, imejla, Skajpa, Vibera ili na drugi način i prikupljanje još jednog identifikacionog dokumenta za stranku).

g) Ofšor pravno lice

U skladu sa Zakonom, obveznik je dužan da utvrdi postupak po kome utvrđuje da li je stranka ili pravno lice koje se javlja u njenoj vlasničkoj strukturi ofšor pravno lice. Obveznik da bi utvrdio da li se radi o ofšor pravnom licu, može koristiti liste MMF-a, Svetske banke ili spisak zemalja koji je sastavni deo Pravilnika o listi jurisdikcija sa preferencijalnim poreskim sistemom ("Sl. glasnik RS", br. 122/2012, 104/2018 i 161/2020). Ako je na osnovu sprovedenog postupka utvrdio da je stranka ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ofšor pravno lice, obveznik je dužan da pored opštih radnji i mera poznavanja i praćenja stranke preduzme i dodatne (pojačane) mere u skladu sa Zakonom.

d) Države koje ne primenjuju međunarodne standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma

U skladu sa Zakonom, strateški nedostaci u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma države posebno se odnose na 1) pravni i institucionalni okvir države, a naročito na inkriminaciju krivičnih dela pranja novca i finansiranja terorizma, mere poznavanja i praćenja stranke, odredbe u vezi s čuvanjem podataka, odredbe u vezi s prijavljivanjem sumnjivih transakcija, dostupnost tačnih i verodostojnih informacija o stvarnim vlasnicima pravnih lica i lica stranog prava; 2) ovlašćenja i procedure nadležnih organa tih država u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma; 3) delotvornost sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u otklanjanju rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Kada uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju kada poslovni odnos nije uspostavljen sa strankom iz države koja ima strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma - obveznik je dužan da primeni pojačane radnje i mere propisane Zakonom.

- Pojednostavljene radnje i mere poznavanja i praćenja stranke preduzimaju se u slučajevima i na način koji su propisani Zakonom i Pravilnikom o metodologiji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma ("Sl. glasnik RS", br. 80/2020 i 18/2022 - dalje: Pravilnik)¹² i primenjuju se na stranke niskog stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Stranke mogu biti svrstane u ovu kategoriju rizika i na osnovu izrađene analize rizika. Mere poznavanja i praćenja stranke koje je obveznik dužan da preduzima iste su kao i opšte radnje i mere poznavanja i praćenja stranke, osim u slučaju kada je stranka državni organ, organ autonomne pokrajine, organ jedinice lokalne samouprave, javno preduzeće, javna agencija, javna služba, javni fond, javni zavod ili komora, odnosno privredno društvo čije su izdate hartije od vrednosti uključene na organizovano tržište hartija od vrednosti koje se nalazi u Republici Srbiji ili državi u kojoj se primenjuju međunarodni standardi na nivou standarda Evropske unije ili viši, a koji se odnose na podnošenje izveštaja i dostavljanje podataka nadležnom regulatornom telu, kada obveznici nisu dužni da utvrđuju stvarnog vlasnika stranke. Obveznik je dužan da uspostavi adekvatan nivo praćenja poslovanja stranke, tako da bude u stanju da otkrije neuobičajene i sumnjive transakcije. Kad se pojavi sumnja da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma u vezi sa strankom ili transakcijom na koju su primenjene ove radnje i mere, obveznik je dužan da izvrši dodatnu procenu i eventualno primeni pojačane radnje i mere.

Kontinuirano praćenje

Učestalosti praćenja stranaka prema kategoriji rizika - nakon što obveznik razvrsta stranke prema stepenu rizika u kategorije:

- niskog stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- srednjeg stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- visokog stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, obveznik primenjuje radnje i mere poznavanja i praćenja stranke, u toku trajanja poslovnog odnosa, u učestalosti i intenzitetu u skladu sa ocenjenim rizikom i promenjenim okolnostima u vezi sa strankom, tako da:
 - stranke svrstane u nizak stepen rizika prati najmanje jednom u dve godine;
 - stranke svrstane u srednji stepen rizika prati najmanje jednom u godini dana;
 - stranke svrstane u visok stepen rizika prati najmanje jednom u šest meseci.

Dokumentacija

Pristup zasnovan na proceni rizika zahteva i dokumentovanje procene rizika, kao i postojanje odgovarajućih internih akata kako bi se utvrdile polazne tačke i primena adekvatnih mera i procedura.

Unutrašnji akti - u skladu sa odredbama Zakona, obveznik je dužan da usvoji i primeni odgovarajuće unutrašnje akte kojima će, radi efikasnog upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, obuhvatiti sve radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma definisane Zakonom, podzakonskim aktima donetim na osnovu Zakona i ovim smernicama. Obveznik je dužan da unutrašnjim aktima uzme u obzir utvrđene rizike od pranja novca i finansiranja terorizma, pri čemu ti akti moraju biti srazmerni prirodi i obimu poslovanja, kao i veličini obveznika, i moraju imati odobrenje člana najvišeg

rukovodstva. Obveznik je dužan da obezbedi primenu ovih unutrašnjih akata utvrđivanjem odgovarajućih postupaka i mehanizama unutrašnje kontrole.

Obveznik je dužan da unutrašnjim aktima naročito uredi:

- proces izrade analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- postupke i mehanizme za otkrivanje sumnjivih transakcija i/ili stranaka, kao i način postupanja zaposlenih nakon prepoznavanja takvih transakcija i postupke za dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije na nivou obveznika;
- određivanje lica zaduženih za izvršavanje obaveza iz Zakona - ovlašćenog lica i njegovog zamenika, kao i obezbeđivanje uslova za njihov rad¹³;
- mere i radnje praćenja poslovanja stranke koje će u skladu sa kategorijom rizika stranke preduzeti, odnosno izvršiti u toku trajanja poslovnog odnosa, uslove za promenu njenog statusa prema stepenu izloženosti riziku od pranja novca i finansiranja terorizma i periode praćenja stranaka prema stepenu rizičnosti;
- utvrđivanje prihvatljivosti stranke prema stepenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma pri uspostavljanju poslovnog odnosa i u toku njegovog trajanja;
- utvrđivanje kategorije rizika stranke, usluga, transakcija prema faktorima rizika u odnosu na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma;
- postupak sprovođenja radnji i mera poznavanja stranke, i redovno praćenje njenog poslovanja u skladu sa utvrđenom kategorijom rizika, uključujući proveru usklađenosti aktivnosti stranke s prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom njenog poslovanja, kao i eventualnu promenu njene kategorije rizika;
- postupak sprovođenja pojačanih radnji i mera poznavanja i praćenja stranke, kada je stranka visokorizična po samom Zakonu ili na osnovu izvršene analize rizika, a posebno i postupak utvrđivanja da li je stranka ili njen stvarni vlasnik funkcioner, kao i postupak za utvrđivanje da li je stranka ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ofšor pravno lice;
- postupak redovne unutrašnje kontrole izvršavanja obaveza iz Zakona, u skladu sa Zakonom i sačinjavanje godišnjeg izveštaja o izvršenoj unutrašnjoj kontroli i merama preduzetim nakon te kontrole najkasnije do 15. marta tekuće godine za prethodnu godinu sa sadržinom propisanom Pravilnikom;
- postupak sprovođenja redovnog stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih u skladu s programom godišnjeg stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja koji obavljaju poslove sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, a koji se sačinjava do kraja marta za tekuću godinu sa sadržinom propisanom Pravilnikom¹⁴;
- vođenje evidencija, zaštitu i čuvanje podataka iz tih evidencija.

Sastavni deo unutrašnjih akata je i lista indikatora za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma, kao i lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih aktivnosti u vezi sa finansiranjem terorizma, koje sadrže sve indikatore koje je izradila Uprava i objavila na svom veb sajtu

(<http://www.apml.gov.rs/srp49/dir/Indikatori.html>). Takođe, liste indikatora obveznici mogu dopunjavati prema njima poznatim trendovima i tipologijama pranja novca, kao i prema okolnostima koje proizlaze iz poslovanja obveznika.

Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija je polazište obvezniku pri prepoznavanju sumnjivih aktivnosti stranke. Naime, u postupku utvrđivanja postojanja elemenata za kvalifikaciju određene transakcije sumnjivom, treba uzeti u obzir indikatore koje je sačinila Uprava kao nadzorni organ. Međutim, transakcija može biti sumnjiva, a da se ne može podvesti ni pod jedan indikator. U tom slučaju obveznik treba da sagleda širi okvir, jer obveznik najbolje poznaje svoju stranku i u tom smislu obveznik može proceniti da je transakcija sumnjiva iako se ne može podvesti ni pod jedan indikator koji je objavila Uprava. Sa druge strane, u slučaju da se neka transakcija na osnovu nekog indikatora Uprave može okarakterisati sumnjivom, to ne znači da obveznik odmah mora prijaviti transakciju kao sumnjivu Upravi, već da stranku pojačano prati, pa u zavisnosti od nastupajućih okolnosti, proceni da li treba prijavu izvršiti Upravi. Prijava sumnjive aktivnosti stranke se vrši na obrascu koji je sastavni deo Pravilnika.

Ako zaposleni kod obveznika koji je u neposrednom kontaktu sa strankom posumnja da u vezi s tom strankom ili njenom transakcijom postoji rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, dužan je da o tome sačini interni pismeni izveštaj i da ga, u roku i na način koji su utvrđeni unutrašnjim aktom tog obveznika, dostavi licu zaduženom isključivo za izvršavanje obaveza iz Zakona i drugih propisa kojima se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno ovlašćenom licu. Ovaj izveštaj treba da sadrži one podatke o stranci i transakciji koji ovlašćenom licu omogućavaju da proceni da li su stranka, odnosno transakcija sumnjivi.

Ako, na osnovu ovog izveštaja ili na osnovu drugih informacija o postojanju rizika od pranja novca i finansiranja terorizma koje neposredno sazna, ovlašćeno lice neku transakciju oceni sumnjivom - to lice nadalje postupa u skladu sa Zakonom, a ako je tako ne oceni - dužno je da o toj oceni sačini belešku.

Pored izrade internih akata, obveznik je dužan da dokumentuje sve radnje i mere koje preduzima prema stranci u skladu sa Zakonom.

Identifikacija stranke, njenog zastupnika, punomoćnika, stvarnog vlasnika, analiza rizika stranke, unošenje podataka u evidencije (sve radnje i mere) vrše se prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa strankom i svi podaci i dokumentacija se redovno ažuriraju i čuvaju u poslovnoj dokumentaciji. Identifikacija stranke vrši se uvidom u dokumentaciju iz zvaničnog javnog registra države sedišta stranke ili neposrednim uvidom u isti, odnosno uvidom u lični dokument na čijim kopijama u papirnom obliku, odnosno očitanom izvodu ličnog dokumenta u papirnom obliku se upisuju datum, vreme i lično ime lica koje je izvršilo uvid u dokument, odnosno kopija dokumenta u elektronskom obliku sadrži kvalifikovani elektronski pečat, odnosno kvalifikovani elektronski potpis sa pridruženim vremenskim žigom. Takođe, kopijom dokumentacije, odnosno očitanim izvodom ličnog dokumenta smatra se i digitalizovani dokument i kopiju dokumentacije, odnosno očitani izvod ličnog dokumenta može se čuvati u papirnom ili elektronskom obliku.

Takođe, obveznik je dužan da čuva podatke i pripadajuću dokumentaciju u vezi sa primenom Zakona 10¹⁵ odnosno 5¹⁶ godina.

Poseban deo

Poseban deo ovih Smernica primenjuje obveznik na koji se taj deo odnosi, imajući u vidu specifične okolnosti u vezi sa rizicima.

1. Vrste rizika kod preduzetnika i pravnih lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga

Procena rizika, u smislu ovih Smernica, treba da obuhvati najmanje sledeće tri osnovne vrste rizika: geografski rizik, rizik stranke i rizik usluge koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti. U slučaju identifikovanja drugih vrsta rizika, a zavisno od specifičnosti poslovanja - obveznik procenom treba da obuhvati i te vrste rizika.

I Pod geografskim rizikom podrazumeva se rizik koji je uslovljen geografskim područjem na kome je teritorija države porekla stranke, njenog vlasnika ili većinskog osnivača, stvarnog vlasnika ili lica koje na drugi način kontroliše poslovanje stranke, odnosno na kome je država porekla lica koje sa strankom obavlja transakciju.

Faktori na osnovu kojih se određuje da li pojedina zemlja ili geografska lokacija nosi viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma uključuju:

- 1) države prema kojima su Ujedinjene nacije, Savet Evrope ili druge međunarodne organizacije primenile sankcije, embargo ili slične mere;
- 2) države koje su od strane kredibilnih institucija (FATF, Savet Evrope i dr.) označene kao države koje ne primenjuju adekvatne mere za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 3) države koje su od strane kredibilnih institucija (FATF, UN i dr.) označene kao države koje podržavaju ili finansiraju terorističke aktivnosti ili organizacije;
- 4) države koje su od strane kredibilnih institucija (npr. Svetska banka, MMF) označene kao države s visokim stepenom korupcije i kriminala;
- 5) države za koje su verodostojni izvori pokazali da ne dostavljaju informacije o stvarnom vlasništvu nadležnim organima, što se može utvrditi iz izveštaja o uzajamnoj proceni FATF ili izveštaja organizacija koje takođe razmatraju različite nivoe saradnje, kao što su izveštaji Globalnog foruma OECD o poštovanju međunarodnih standarda poreske transparentnosti.

Lista država koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma se objavljuje na internet stranici ¹⁷. Lista država zasnovana je:

- 1) na saopštenjima FATF (*Financial Action Task Force*) o državama koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i koje predstavljaju rizik po međunarodni finansijski sistem;
- 2) na saopštenjima FATF o državama/jurisdikcijama koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, koje su u cilju otklanjanja prepoznatih nedostataka iskazale opredeljenost na najvišem političkom nivou za otklanjanje nedostataka, koje su u ovu svrhu napravile akcioni plan u saradnji sa FATF, i koje su u obavezi da izveštavaju o napretku koji postižu u otklanjanju nedostataka;
- 3) na izveštajima o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival).

Države koje primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši su:

1) Države članice EU;

2) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) sa delotvornim sistemima za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, procenjenim u izveštajima o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF (*Financial Action Task Force*) i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival);

3) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) koje su verodostojni izvori (na primer *Transparency International*) označili kao države koje imaju nizak nivo korupcije ili druge kriminalne aktivnosti;

4) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) koje, na osnovu verodostojnih izvora, poput izveštaja o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival), objavljenih izveštaja o napretku te države nakon izveštaja, imaju obaveze propisane zakonom da se bore protiv pranja novca i finansiranja terorizma u skladu sa FATF preporukama i delotvorno implementiraju te obaveze.

Povećan rizik od pranja novca i finansiranja terorizma nose stranke koje imaju ugovorni odnos i obavljaju poslovnu delatnost sa licima iz ofšor zona. Na primer, visokorizična će biti stranka koja ima promet usluga sa strankom koja ima sedište u državi sa privilegovanim poreskim sistemom. Na ovaj deo je ukazala i procena rizika države, kada se posmatraju studije slučaja, presude za pranje novca i tipologije ponašanja kriminalnih grupa, a naročito kada je reč o organizovanim kriminalnim grupama, obveznik mora biti svestan procenjenih prekorganičnih pretnji i sa dužnom pažnjom analizirati odnose gde se kao geografski element pojavljuju ofšor zone i zemlje regiona.

Naime, iako određene zemlje primenjuju standarde, to ne znači da će odmah biti stavljene u grupu zemalja, prema proceni rizika kod obveznika u nizak rizik, već se mora imati u vidu tipologija ponašanja i predmeti pranja novca, koji su ukazali na viši rizik određenih zemalja kojima obveznik mora pristupiti sa dužnom pažnjom.

Nizak rizik od pranja novca može nositi stranka koja ima ugovorni odnos sa strankom iz regiona. Na primer niskorizična može biti stranka koja ima promet robe sa strankom iz države regiona jer postoji ekonomska opravdanost za takvim odnosom.

Ili na primer niskorizična može biti stranka, koja je registrovana za promet robe i gde se dalje prateći poslovanje zaključuje da su sve izvršene transakcije sa dobavljačima i kupcima povezane sa poslom koji obavlja i nisu registrovani na destinacijama koje bi ukazale na eventualan povišen rizik.

II Rizik stranke - Obveznik utvrđuje pristup riziku stranke, na osnovu sopstvenih iskustava i poznavanja pravila poslovanja. Ipak, dužan je da primenjuje ograničenja iz Zakona i drugih propisa kojima je regulisano sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

1) Na pojačani rizik mogu ukazati sledeće neuobičajene aktivnosti:

- stranka prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa obveznikom izbegava lično pojavljivanje, već insistira na posrednom kontaktu;
- stranka bez posebnog razloga zahteva brzo obavljanje posla bez obzira na veće troškove koje će ovakvo postupanje izazvati;
- stranka plaća za robu ili uslugu koja ne odgovara opisu njene delatnosti;
- stranka nudi novac, poklone ili druge pogodnosti kao protivuslugu za poslove za koje postoji sumnja da nisu u potpunosti u skladu sa propisima;
- stranka: želi da uveri računovođu da nije potrebno da popuni ili priloži neki od potrebnih dokumenata; izbegava da dostavi potrebnu dokumentaciju ili obveznik ima sumnju da je dostavljena dokumentacija tačna ili potpuna; nije joj poznato gde se čuva poslovna dokumentacija;
- stranka često menja svoje računovođe;
- stranka nema zaposlenih, niti poslovne prostorije, a što nije u srazmeri sa obimom poslovanja; vrši česte promene naziva, sedišta, vlasničke strukture i dr.

2) stranke kod kojih je, zbog strukture, pravne forme ili složenih i nejasnih odnosa, teško utvrditi identitet njihovih stvarnih vlasnika ili lica koja njima upravljaju, kao što su pre svega:

- fondacije, trustovi ili slična lica stranog prava,
- dobrotvorne i neprofitne nevladine organizacije,
- ofšor pravna lica s nejasnom vlasničkom strukturom i koju nije osnovalo privredno društvo iz zemlje koja primenjuje standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda propisanih Zakonom;

3) poljoprivredna gazdinstva;

4) stranke koje obavljaju delatnosti za koje je karakterističan veliki obrt ili uplate gotovine (restorani, pumpe, menjači, kazina, cvećare, trgovci plemenitim metalima, automobilima, umetničkim delima, prevoznici robe i putnika, sportska društva, građevinske firme);

5) funkcioneri, u skladu sa Zakonom;

6) privatni investicioni fondovi;

7) stranke čiju je ponudu za uspostavljanje poslovnog odnosa odbio drugi obveznik, odnosno lica koja imaju lošu reputaciju;

8) stranke čiji je izvor sredstava nepoznat ili nejasan, odnosno koji stranka ne može dokazati;

9) stranka je dugo živela u inostranstvu, bez dokaza o radnom odnosu, a polaže veliku sumu novca za otvaranje pravnog lica koje se bavi pružanjem usluga (ugostiteljske usluge, konsalting usluge, usluge marketinga, usluge organizovanja proslava i druge);

10) stranke za koje postoji sumnja da ne postupaju za svoj račun, odnosno da sprovode instrukcije trećeg lica.

Dodatno napominjemo da ukoliko obveznik proceni da stranka ofšor pravno lice ili pravno lice koje se javlja u vlasničkoj strukturi stranke ofšor pravno lice ima složenu vlasničku strukturu (kao na primer veliki broj pravnih lica u osnivačkoj strukturi, od kojih su lica koja imaju značajan udeo u osnivačkom kapitalu registrovana na ofšor destinacijama i kada se ne može jednostavno utvrditi ko je stvarni vlasnik tih pravnih lica), isti je dužan da o razlozima takve strukture pribavi pismenu izjavu od stvarnog vlasnika stranke ili zastupnika stranke, kao i da razmotri da li postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma i da o tome sačini službenu belešku koju čuva u skladu sa Zakonom.

Obveznik naročito mora posvetiti pojačanu pažnju ukoliko sklopi poslovni odnos sa strankom koja se bavi: kupoprodajom nepokretnosti, ulaganjem u investicije, bavi se građevinskom delatnošću, izgradnjom nekretnina, prometom po osnovu robe i usluga učestalo i u značajnim iznosima bez ličnog pokrića u dokumentaciju, a zatim i na lica koja novac investiraju kroz kupovinu hartija od vrednosti.

Situacije koje su opisane u nacionalnoj proceni rizika ukazuju na viši rizik kod gore pomenutih aktivnosti. Sve aktivnosti koje su pobrojane, a prepoznate su kod stranke, zaslužuju veću pažnju i procenu rizika, kao i potrebu da se poslovi ovih lica češće prate i procenjuju.

III Rizik usluge podrazumeva sledeće:

1) poslovanje koje znatno odudara od uobičajenog poslovanja stranke koja se bavi sličnom delatnošću, kao i poslovanje koje nema ekonomsku opravdanost (npr. učestalo trgovanje hartijama od vrednosti kada se kupovina obavlja polaganjem gotovine na namenske račune, a ubrzo zatim prodaje ispod cene - tzv. trgovanje hartijama od vrednosti s planiranim gubitkom, neočekivana otplata kredita pre roka ili u kratkom periodu od dana odobravanja kredita, povlačenje sredstava sa individualnog računa člana dobrovoljnog penzijskog fonda u kratkom periodu nakon njihove uplate);

2) transakcije koje stranka vrši u iznosima nešto nižim od iznosa koji su propisani kao limiti za prijavljivanje u skladu sa Zakonom;

3) pozajmice pravnim licima, posebno pozajmice osnivača iz inostranstva pravnom licu u zemlji koje nemaju ekonomsku opravdanost;

4) plaćanje za usluge konsaltinga, menadžmenta i marketinga, kao i druge usluge za koje na tržištu ne postoji određiva vrednost ili cena;

5) plaćanje robe i usluga partnerima stranke koji potiču sa ofšor destinacija, a iz dokumentacije se jasno vidi da roba potiče iz zemalja iz okruženja;

6) nabavka robe iz zemalja u kojima se ta roba ne proizvodi (npr. uvoz kokosa iz Bosne i Hercegovine);

7) učestalost transakcija po osnovu avansnog plaćanja uvoza robe ili vršenja usluga kod kojih nije izvesno da će roba stvarno biti uvezena, odnosno usluga izvršena;

8) uvećane ili umanjene fakture za robu ili usluge; višestruko fakturisanje; višestruke uplate - isplate za istu robu ili usluge (za isti proizvod koji je nabavljen ili uslugu koja je izvršena vrši

se plaćanje više puta istom ili drugom dobavljaču); zloupotreba otpisa robe (stranka često i u većoj meri otpisuje deo prodane robe usled raznih faktora - viša sila, kvarljivost, gubitak robe prilikom transporta, neadekvatan smeštaj, lom i dr. - koji se u stvarnosti nisu ni dogodili);

9) stranka vrši plaćanje robe i usluga elektronskim bankarstvom, a za iste nema dokumentaciju za knjiženje;

10) stranka vrši uplatu životnog osiguranja u velikim jednokratnim iznosima za sve zaposlene;

11) stranka polaže, kod više banaka, nesrazmerno visok iznos depozita (npr. 100%) kao obezbeđenje za dobijanje kredita ili zajma.

2. Vrste rizika kod faktoring društava

Procena rizika, u smislu ovih Smernica, treba da obuhvati najmanje četiri osnovne vrste rizika: geografski rizik, rizik stranke, rizik transakcije i rizik usluge.

U slučaju identifikovanja drugih vrsta rizika, zbog specifičnosti poslova otkupa potraživanja, odnosno faktoringa - obveznik treba da obuhvati i te vrste rizika.

I Geografski rizik - Faktori na osnovu kojih se određuje da li pojedina zemlja ili geografska lokacija nosi viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma uključuju:

1) države prema kojima su Ujedinjene nacije, Savet Evrope ili druge međunarodne organizacije primenile sankcije, embargo ili slične mere;

2) države koje su od strane kredibilnih institucija (FATF, Savet Evrope i dr.) označene kao države koje ne primenjuju adekvatne mere za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma;

3) države koje su od strane kredibilnih institucija (FATF, UN i dr.) označene kao države koje podržavaju ili finansiraju terorističke aktivnosti ili organizacije;

4) države koje su od strane kredibilnih institucija (npr. Svetska banka, MMF) označene kao države s visokim stepenom korupcije i kriminala;

5) države za koje su verodostojni izvori pokazali da ne dostavljaju informacije o stvarnom vlasništvu nadležnim organima, što se može utvrditi iz izveštaja o uzajamnoj proceni FATF ili izveštaja organizacija koje takođe razmatraju različite nivoe saradnje, kao što su izveštaji Globalnog foruma OECD o poštovanju međunarodnih standarda poreske transparentnosti.

Lista država koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma se objavljuje na internet stranici Uprave za sprečavanje pranja novca¹⁸. Lista država zasnovana je:

1) na saopštenjima FATF (*Financial Action Task Force*) o državama koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i koje predstavljaju rizik po međunarodni finansijski sistem;

2) na saopštenjima FATF o državama/jurisdikcijama koje imaju strateške nedostatke u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, koje su u cilju otklanjanja prepoznatih nedostataka iskazale opredeljenost na najvišem političkom nivou za otklanjanje

nedostataka, koje su u ovu svrhu napravile akcioni plan u saradnji sa FATF, i koje su u obavezi da izveštavaju o napretku koji postižu u otklanjanju nedostataka;

3) na izveštajima o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival).

Države koje primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši su:

1) Države članice EU;

2) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) sa delotvornim sistemima za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, procenjenim u izveštajima o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF (*Financial Action Task Force*) i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival);

3) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) koje su verodostojni izvori (na primer *Transparency International*) označili kao države koje imaju nizak nivo korupcije ili druge kriminalne aktivnosti;

4) Treće države (ostale države koje nisu članice EU) koje, na osnovu verodostojnih izvora, poput izveštaja o proceni nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma od strane međunarodnih institucija (FATF i tzv. regionalnih tela koja funkcionišu po uzoru na FATF, kao što je Komitet Saveta Evrope Manival), objavljenih izveštaja o napretku te države nakon izveštaja, imaju obaveze propisane zakonom da se bore protiv pranja novca i finansiranja terorizma u skladu sa FATF preporukama i delotvorno implementiraju te obaveze.

Povećan rizik od pranja novca i finansiranja terorizma nose stranke koje imaju ugovorni odnos i obavljaju poslovnu delatnost sa licima iz ošor zona. Na primer, visokorizična će biti stranka koja ima promet usluga sa strankom koja ima sedište u državi sa privilegovanim poreskim sistemom.

Nizak rizik od pranja novca može nositi stranka koja ima ugovorni odnos sa strankom iz regiona. Na primer niskorizična može biti stranka koja ima promet robe sa strankom iz države regiona, jer postoji ekonomska opravdanost za takvim odnosom.

Ili na primer niskorizična može biti stranka, koja je registrovana za promet robe i gde se dalje prateći poslovanje zaključuje da su sve izvršene transakcije sa dobavljačima i kupcima povezane sa poslom koji obavlja i nisu registrovani na destinacijama koje bi ukazale na eventualan povišen rizik.

II Rizik stranke

Obveznik samostalno utvrđuje pristup riziku stranke, na osnovu opšteprihvaćenih principa i sopstvenih iskustava. Na veći rizik mogu ukazati aktivnosti koje obavljaju sledeće stranke:

1) stranke koje poslovnu aktivnost ili transakcije obavljaju pod neuobičajenim okolnostima, pod čim se podrazumeva:

- stranka ustupa potraživanja za robu koja nije uobičajena za njeno poslovanje (npr. proizvodnja lekova, prodaje smrznutog voća);
- stranka ustupa potraživanja od dužnika koje nije u skladu sa ekonomskom mogućnošću i/ili ustupioca i dužnika ili sa delatnošću;
- stranka nudi jemstva trećih lica bez ikakve poslovne logike ili lica sa lošom reputacijom;
- ekonomska zavisnost ili povezanost stranke i rukovodstva faktora;
- poznavanje načina rada faktora;
- često i neočekivano uspostavljanje poslovnih odnosa sa više obveznika iste delatnosti, bez ekonomskog opravdanja.

2) stranke kod kojih je:

- zbog strukture, pravne forme ili složenih i nejasnih odnosa, teško utvrditi identitet njihovih stvarnih vlasnika ili lica koja njima upravljaju, kao npr. ofšor pravna lica sa nejasnom vlasničkom strukturom koja nisu osnovana od strane privrednih društava iz zemlje koja primenjuje standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda propisanih Zakonom;
- fiducijarno ili drugo slično društvo stranog prava sa nepoznatim ili prikrivenim vlasnicima ili upravom (tu se radi o društvu stranog prava koje nudi obavljanje zastupničkih poslova za treće lica, tj. društva, osnovana zaključenim ugovorom između osnivača i upravljača, koji upravlja imovinom osnivača, u korist određenih lica korisnika ili beneficijara, ili za druge određene namene);
- složena statusna struktura ili složen lanac vlasništva (složena vlasnička struktura ili složen lanac vlasništva koji otežava ili ne omogućava utvrđivanje stvarnog vlasnika stranke, odnosno lica koja posredno obezbeđuju imovinska sredstva, na osnovu kojih imaju mogućnost nadzora, koje mogu usmeriti ili na drugi način značajno uticati na odluke uprave ili posloводства stranke pri odlučivanju o finansiranju i poslovanju);

3) strani trgovci oružjem i proizvođači oružja;

4) nerezidenti i stranci;

5) stranke koje zastupaju lica kojima je to delatnost (advokati, računovođe ili drugi profesionalni zastupnici), posebno kad je obveznik u kontaktu samo sa zastupnicima;

6) privredna društva sa nesrazmerno malim brojem zaposlenih u odnosu na obim poslova koje obavljaju, koje nemaju svoju infrastrukturu i poslovne prostorije, kod kojih je nejasna vlasnička struktura itd;

7) lica sa lošom reputacijom, bilo javnom ili iz ranijih iskustava, prodajom drugih proizvoda i sl;

8) stranke prijavljuju potraživanja koja nisu u skladu sa ekonomskom mogućnošću i delatnošću poverioca;

9) funkcioneri, u skladu sa Zakonom;

10) stranka koja je strano pravno lice, a koja ne obavlja ili kojoj je zabranjeno da obavlja trgovinske, proizvodne ili druge delatnosti u državi u kojoj je registrovana (pravno lice sa sedištem u državi koja je poznata kao ošor finansijski centar).

III Rizik transakcije

Pod rizikom transakcije podrazumevaju se sledeće transakcije:

- 1) transakcije koje znatno odudaraju od standardnog ponašanja stranke;
- 2) transakcije koje nemaju ekonomsku opravdanost;
- 3) transakcije koje se sprovode na način kojim se izbegavaju standardni i uobičajeni metodi kontrole;
- 4) transakcije kod kojih stranka odbija da dostavi celokupnu dokumentaciju, kao i transakcije kod kojih dokumentacija ne odgovara načinu sprovođenja same transakcije;
- 5) transakcije kod kojih dolazi do čestih promena kredit nota, neslaganje odnosno protivrečnost između fakture i opisa;
- 6) transakcije koje su bile namenjene licima, odnosno subjektima protiv kojih su na snazi mere Ujedinjenih nacija ili Saveta Evrope, kao i transakcije koje bi stranka izvršila u ime i za račun lica ili subjekta protiv kojeg su na snazi mere Ujedinjenih nacija ili Saveta Evrope.

IV Rizik usluge

Rizik usluge odnosi se na sledeće rizične usluge:

- 1) usluge koje su nove na tržištu, tj. nisu ranije nuđene u finansijskom i nefinansijskom sektoru, pa se moraju posebno pratiti radi utvrđivanja stvarnog stepena rizika;
- 2) pružanje onih usluga za koje zaposleni u obvezniku na osnovu svog iskustva procene da nose visok stepen rizika;
- 3) kao usluge koje predstavljaju visoki rizik za pranje novca i finansiranje terorizma mogu se smatrati i svi prenosivi instrumenti koji glase na donosioca, ali isto tako prenosivi instrumenti, izdati na donosioca ili u korist fiktivnog primaoca, indosirani bez ograničenja ili u drugim oblicima koji dopuštaju prenos naslova po predaji, i svi drugi nepotpuni instrumenti koji su potpisani, ali bez navedenog imena primaoca.

Obveznik, osim prethodno navedenih kriterijuma, pri određivanju stepena rizičnosti pojedine stranke, poslovnog odnosa, usluge ili transakcije, treba da obuhvati i druge vrste rizika odnosno druge kriterijume, kao što su:

- veličina, struktura i delatnost stranke, uključujući obim, strukturu i složenost poslova koje stranka obavlja;
- statusna i vlasnička struktura stranke;
- namena sklapanja poslovnog odnosa, usluge ili izvršenja transakcije;
- poznavanje usluga i njeno iskustvo, odnosno znanje iz tog područja;

- druge informacije koje pokazuju da stranka, poslovni odnos, usluga ili transakcija mogu biti više rizični.

Prelazne i završne odredbe

Danom početka primene ovih Smernica prestaju da važe "Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kod preduzetnika i pravnih lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga i faktoring društava" od 15. maja 2020. godine.

Ove Smernice se objavljuju na veb sajtu Uprave za sprečavanje pranja novca. Obveznici su dužni da svoje unutrašnje akte usklade sa ovim Smernicama u roku od 30 dana od dana objavljivanja na veb sajtu Uprave za sprečavanje pranja novca."

(Mišljenje MF - Uprava za sprečavanje pranja novca, br. ON-000261-0001/2022 od 22.3.2022. godine)

NAPOMENE:

¹ Ova faza se može javiti i nakon treće faze, odnosno nakon faze prenosa prikupljenih novčanih sredstava.

² <http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/NRA2021.pdf>

³ Krivični zakonik ("Službeni glasnik RS" br. 85/05, 88/05 - ispr, 107/05 - ispr, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19)

⁴ Nacionalnom procenom rizika iz 2018. godine, izvršeno je razdvajanje posrednika od investitora u nekretninama, jer je procenjeno da se radi o dve potpuno različite delatnosti, iako su obuhvaćene istim sektorom delatnost nekretnina. Posredovanje u prometu i zakupu nepokretnosti se odnosi na uslugu dok se investitori u nekretnine bave proizvodnjom i prometom nekretnina u svim fazama izgradnje.

⁵ Obveznici Zakona su društva za osiguranje koja poseduju dozvolu za obavljanje životnih osiguranja i društva za posredovanje u osiguranju kada obavljaju poslove posredovanja u životnim osiguranjima; društva za zastupanje u osiguranju i zastupnici u osiguranju, koji imaju dozvolu za obavljanje poslova osiguranja života, osim društava za zastupanje i zastupnika u osiguranju za čiji rad odgovara društvo za osiguranje u skladu sa zakonom.

⁶ "Službeni glasnik RS", br. 30/18

⁷ "Službeni glasnik RS", br. 73/19 i 44/21- dr. zakon

⁸ Priručnik za primenu Zakona za računovođe je objavljen na veb sajtu Uprave

(<http://www.apml.gov.rs>) u delu Biblioteka - Stručni tekstovi i brošure:

[http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Priru%C4%8Dnik-za-primenu-](http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Priru%C4%8Dnik-za-primenu-Zakona-o-spre%C4%8Davanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma-za-ra%C4%8Dunovo%C4%91e-cir.pdf)

[Zakona-o-spre%C4%8Davanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma-za-](http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Priru%C4%8Dnik-za-primenu-Zakona-o-spre%C4%8Davanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma-za-ra%C4%8Dunovo%C4%91e-cir.pdf)

[ra%C4%8Dunovo%C4%91e-cir.pdf](http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Priru%C4%8Dnik-za-primenu-Zakona-o-spre%C4%8Davanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma-za-ra%C4%8Dunovo%C4%91e-cir.pdf). kao u delu Čime se bavimo - Nadzor nad računovođama

i faktoring društvima - Dokumenti: <http://www.apml.gov.rs/dokumenti>

⁹ "Službeni glasnik RS" br. 62/13 i 30/18

¹⁰ "Službeni glasnik RS", br. 29/15, 113/17 i 41/18

¹¹ U skladu sa Zakonom stvarni vlasnik trasta je osnivač, poverenik, zaštitnik, korisnik ako je određen, kao i lica koje ima dominantan položaj u upravljanju trustom. Ova odredba se analogno primenjuje na stvarnog vlasnika i drugih lica stranog prava.

¹² <http://www.apml.gov.rs/podzakonska-akta>

¹³ Podatke o ličnom imenu i nazivu radnog mesta ovlašćenog lica, njegovog zamenika i člana najvišeg rukovodstva odgovornog za primenu Zakona (obaveštenje ili odluku o imenovanju

sa navedenim podacima), kao i svaku promenu tih podataka, obveznik je dužan da dostavi Upravi najkasnije u roku od 15 dana od dana imenovanja.

¹⁴ Pored navedenog, obveznik je dužan da sačini službenu belešku o sprovedenoj obuci, čija je sadržina takođe propisana Pravilnikom.

¹⁵ za podatke i dokumentaciju u vezi sa strankom, uspostavljenim poslovnim odnosom sa strankom, izvršenom analizom rizika i izvršenom transakcijom, od dana okončanja poslovnog odnosa

¹⁶ za podatke i dokumentaciju o ovlašćenom licu, zameniku ovlašćenog lica, stručnom osposobljavanju zaposlenih, izvršenim unutrašnjim kontrolama od dana prestanka dužnosti ovlašćenog lica, izvršenog stručnog osposobljavanja ili izvršene unutrašnje kontrole

¹⁷ <http://www.apml.gov.rs/vesti/clanak/jurisdikcije-u-visokom-riziku-i-pod-pojacanim-pracenjem-fatf-februar-2021>

¹⁸ <http://www.apml.gov.rs/vesti/clanak/jurisdikcije-u-visokom-riziku-i-pod-pojacanim-pracenjem-fatf-februar-2021>